

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

20^E JAARGANG

WOENSDAG 18 SEPTEMBER 1935

No. 1029

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Redactie-adrcs: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement
volgens tarief. Administratie van abonnementen en adver-
tenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam,
Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No.
145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in
Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per
jaar. Losse nummers 50 cents. Economisch-Statistisch
Kwartalbericht f 1.—. Leden en donateurs ontvangen
het weekblad en het Kwartalbericht gratis en een reductie
op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
ROTTERDAM'S POSITIE ALS KOLENUITVOERHAVEN EVEN- EENS IN GEVAAR? door W. van Looveren	806
De internationale tarwemarkt door A. P. Schilthuis..	808
De vaststelling van het uitvoerrecht op ondernemings- rubber door J. F. Haccoû.....	810
De toepassing van de wet op de evenredige vrachtver- deeling en de vrije Rijnvaart door J. W. Vlieland Hein	811
De Millioenennota.....	812
AANTEKENINGEN:	
De financiële politiek van de Regeering	819
De ontwikkeling van de metaalproductie.....	821
INGEZONDEN STUKKEN:	
Herstel van het crediet der hypotheekbanken door Mr. F. del Campo gen. Camp.....	822
De invloed van industrialisatie op de handelsbalans door M. J. W. J. Eckhardt Jr. met Naschrift door J. W. F. Slingting	823
STATISTIEKEN	825—828
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten.	

17 SEPTEMBER 1935.

Al naarmate de dag nadert, waarop men vermeent,
dat meer licht over onze monetaire toekomst verspreid zal
worden, neemt de onrust weer toe. Was op de eerste dagen
van deze berichtswEEK een lichte vermeerdering van de
middelen op de geldmarkt waar te nemen, tegen het einde
werd de situatie steeds moeilijker. Ongeaarne zag men het
oploopen van den Dollarkoers, waardoor wederom goud
aan de Bank onttrokken werd en de geldmarkt nog stroe-
ver werd. De goudaanvragen namen schijnbaar zulk een
omvang aan, dat De Nederlandsche Bank heeft moeten
besluiten met ingang van heden haar disconto met een vol-
procent, dus tot 6 pCt., te verhoogen. Het verloop van de
noteering van driemaands-bankaccepten was 5—4¼—5¼—
57/8. De call rente liep tot 5 pCt. op. Prolongatie noteerde
5—4½ en 6 pCt.

* *

Een groote onzekerheid en ongerustheid voor de toe-
komst hebben de wisselmarkt gekenmerkt. Het waren wel
hoofdzakelijk Dollars, die gezocht waren en daardoor ver-
boven het goudpunt — tot 1.48½. — stegen. Zoowel van
hier uit als van uit Parijs vonden goudverschepingen naar
New-York plaats; het daardoor ontstane Dollar-aanbod
drukte den koers een weinig omlaag; slot 1.48½. Ook de
Fransche koers is hier tot het goud-uitvoerpunt opgeloo-
pen; door regelend ingrijpen van de bevoegde instanties
is de noteering echter van 9.79 tot 9.77¼ ingezakt. Pon-
den, waarvoor men aanvankelijk niet zooveel gevoelde, zijn
ten slotte in de algemeene hausse mee naar boven getrok-
ken; van 7.30 is de noteering tot 7.35½ opgelopen, slot
7.33¼. De Gulden was dus deze week weder in de ver-
drukking. Ook de overige koersen toonen dit duidelijk. Zoo
zijn Belga's van 24.92½ tot 25.10 gestegen, terwijl Zwit-
sersche Francs van 48.12 tot 48.30 opliepen. Ook voor
vrije Marken bestond vraag, waartegenover echter slechts
een gering aanbod stond; de koers sloot op ongeveer 59.70.
Registarmarken lagen aangeboden; daartegenover waren
Creditsperrmarken gezocht. Effecten-Sperrmarken veran-
derden bijna niet. (Lires handhaafden zich op ca. 12.10;
vanuit Parijs wordt deze valuta gemanipuleerd). Argen-
tijnsche Pesos werden regelmatig gezocht: 39¼. Canade-
sche Dollars slot 147.50.

Zoals het in onrustige tijden steeds gaat, waren Pon-
den en Dollars op een- en drie-maandslevering weder
sterk gezocht. Ponden noteerden 11 resp. 30, Dollars 2½
resp. 6¼ c. boven contant. Het agio voor termijn Fran-
sche Francs is eveneens grooter geworden, nl. 12½ resp.
22½ c. De markt had dikwijls een eenzijdig karakter; het
was vaak moeilijk een tegenpartij te vinden.

Ook op de goudmarkt was het zeer levendig; er viel
natuurlijk een algemeene stijging der goudprijzen waar
te nemen. Zoo waren baren levering Amsterdam f 1.662,
levering Londen f 1.661 per kg fijn. Eagles kwamen in de
buurt van 2.52, Sovereigns 12.37, terwijl Gouden Tientjes
zelfs voor 10.50 gedaan werden. De noteering voor Marken
bankpapier was beter: 44.30.

ROTTERDAM'S POSITIE ALS KOLENUITVOER- HAVEN EVENEENS IN GEVAAR?

Opkomst: 1900—1913.

„Aarzelend begonnen met het verschepen van kolen als ballast”, zegt Dr. Serton, „nam de kolenuitvoer te Rotterdam na 1900 al sneller en sneller vlucht en beloofde reeds het karakter van Rotterdam als eenzijdige invoerhaven totaal te wijzigen, toen de oorlog tusschenbeide kwam.”

Langs den zeeweg werd te Rotterdam in 1900 10½ miljoen ton goederen aangevoerd; de uitgaande lading bedroeg nauwelijks 2 miljoen ton. Uit zeeschepen werd o.m. 3 miljoen ton erts, 2½ miljoen ton graan, 1 miljoen ton Engelsche kolen en ½ miljoen ton hout gelost; te laden viel er voor deze schepen aan kolen slechts een hoeveelheid van 176.000 ton. In het Rotterdamsche zeeverkeer weerspiegelde zich Europa's passieve tonnage-balans op de meest treffende wijze.

Engeland had, onder alle Europeesche landen het eerst, voor een tegengewicht, voor een grotere hoeveelheid retourlading weten te zorgen, en wel in den vorm van kolen. Het heeft dit gedaan in een omvang, die zijns gelijke in de geschiedenis van den wereldzeehandel niet vindt. Van 5 miljoen ton in 1855, voerde het zijn kolenuitvoer op tot 35 miljoen ton in 1890 en tot 100 miljoen ton in 1913 (vier vijfden export- en één vijfde bunker-kolen). Ter vergelijking diene, dat in het jaar vóór den oorlog Engeland aan andere goederen slechts 17 miljoen uit- en 56 miljoen ton invoerde. Engelsche exportkolen waren, naar het woord van Prof. Schumacher, „das grösste Transportgut des Weltmeeres” geworden. Naar het gewicht gerekend, vertegenwoordigden zij meer dan een kwart van het geheele wereldzeeverkeer. De kolenuitvoer vormde den grondslag van Engeland's heerschappij in de trampscheepvaart en lokte meer ballastschepen naar de Engelsche kust dan naar alle andere Europeesche kusten samen.

De kolenuitvoer van Duitschland, die gestegen was van 8 miljoen ton in 1880 tot 17 miljoen ton in 1900, was, evenals de geringe export van de andere kolen voortbrengende landen in Europa, nog bijna geheel op de landgrenzen gericht. In vergelijking met den Engelschen kolenexport viel hun beteekenis voor het zeeverkeer in het niet. Pas sedert het begin dezer eeuw is het gelukt voor de Deutsche kolen een weg naar overzee te vinden. Door de verlaging van de Rijnvrachten vormde de groote afstand, die het Roergebied van de zee scheidde, niet langer een beletsel voor den Deutschen kolenexport ter zee.

Rotterdam was daartoe de aangewezen uitgangspoor. De verschepingen van Deutsche kolen over Rotterdam groeiden dan ook snel van 176.000 ton in 1900 tot 1½ miljoen ton in 1905, 2½ miljoen ton in 1910 en 4 miljoen ton in 1913. Buitendien werden in het laatste jaar nog 1¼ miljoen ton Deutsche bunker-kolen te Rotterdam en Hoek van Holland verwerkt. Meer dan 5 miljoen ton Deutsche kolen gingen derhalve in het jaar vóór den oorlog over Rotterdam naar overzee.

De kolenverscheppingen in de Belgische en Deutsche Noordzee-havens vóór den oorlog.

Het uitgaande kolenverkeer bedroeg te Antwerpen 900.000 ton in 1910 en 1¼ miljoen ton in 1913. in hoofdzaak bunker-kolen — Belgische en Deutsche. Te Bremen werd in het jaar vóór den oorlog 700.000 ton gebunkerd (voor de helft Engelsche, voor de helft Deutsche kolen, aangevoerd o.a. over Emden). Te Hamburg werd 2 miljoen ton bunker-kolen ingenomen, in hoofdzaak Engelsche kolen. Een eigenlijken kolenexport hadden deze havens toen dus niet.

Emden's beteekenis vóór den oorlog nog gering te achten.

Alleen Emden begon als kolen-uitvoerhaven naar voren te treden. Het Dortmund-Emskanaal moest im-

mers „der Westfälischen Kohle die unbedingte Herrschaft auf den deutschen Nordseeplätzen sichern” en, van Emden uit, gelegenheid bieden om „die auf der überseeischen Ausfuhr für den Westfälischen Kohlenbergbau gesetzten Hoffnungen zu verwirklichen.” Aanvankelijk, d.w.z. in de eerste jaren na 1900, is Rotterdam de eenige uitvoerhaven voor Roer-kolen gebleven. Over Emden ging in 1907 nog slechts 187.000 ton, in 1908 360.000 ton en in 1910 787.000 ton. Deze vooruitgang was evenwel bijna voor de helft te danken aan een groteren afzet in de Deutsche Noord- en Oostzee-havens, voor een derde aan den uitvoer van briketten van de intusschen door het Kohlensyndikat te Emden opgerichte brikettenfabriek en slechts voor een vijfde aan vermeerderden export van steenkolen en cokes. Terwijl de cokesuitvoer vrijwel geheel gericht was op de Oostzee, ging de briket-tenuitvoer naar de Middellandsche Zee en stegen de steenkolenverschepingen naar West-Europa en de Middellandsche Zee — streken die binnen Rotterdam's invloedssfeer lagen — van 13.000 ton in 1907 tot 35.000 ton in 1908 en 100.000 in 1910. Desondanks was de absolute beteekenis van Emden nog gering te achten, maar reeds waren de voortekenen waar te nemen van een ontwikkeling, waaronder Rotterdam's positie als kolen-uitvoerhaven ernstig zou hebben te lijden. In 1913 werden dan ook reeds 1½ miljoen ton kolen, cokes en briketten te Emden verwerkt.

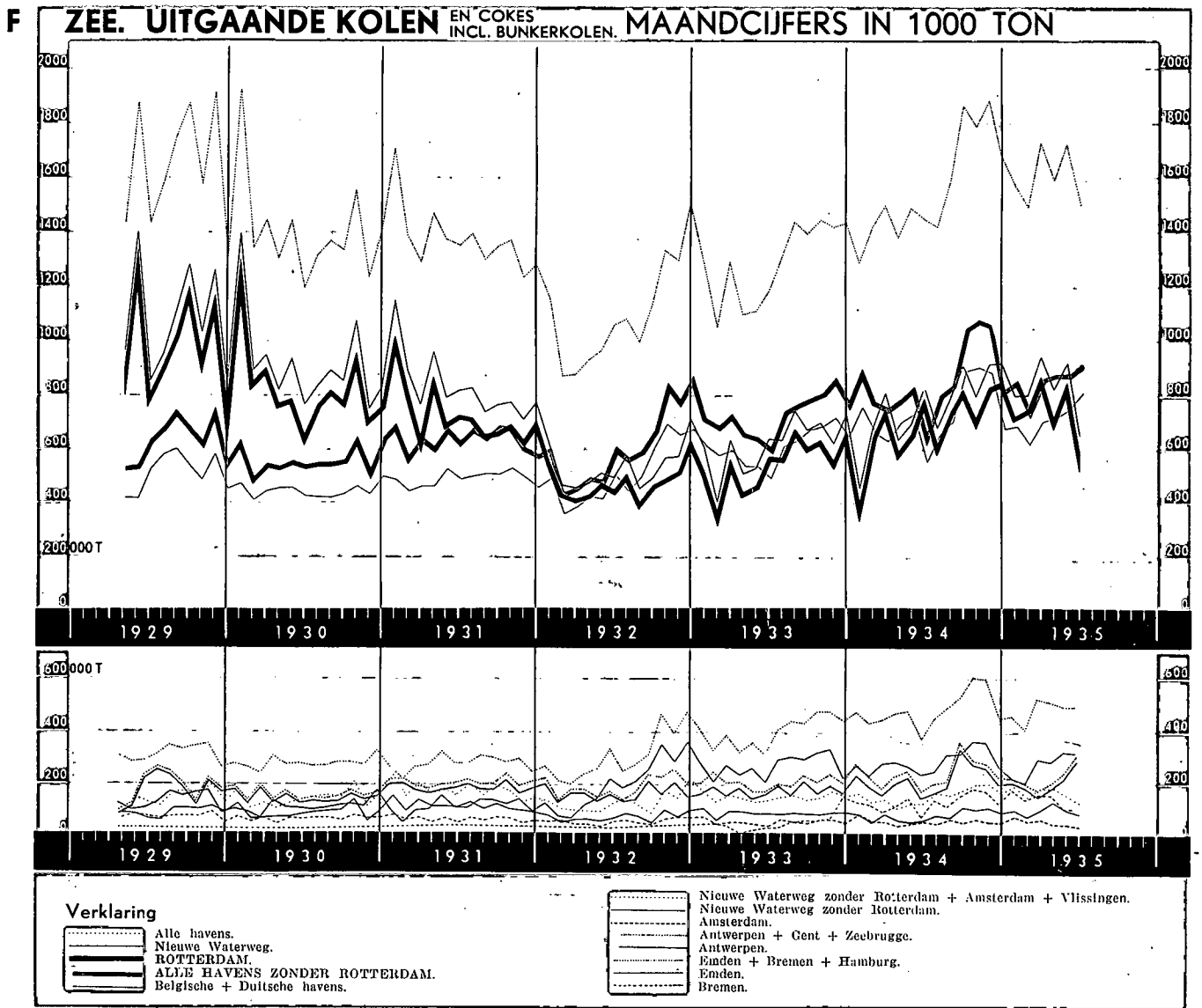
Het kolenvraagstuk na den oorlog: Engeland—Duitschland. Rotterdam's positie vóór de crisis (1929).

In de rij der moeilijkheden, die de wereld sedert 1919 teisteren, staat het kolenvraagstuk mede voraan. Vóór den oorlog was, een halve eeuw lang, de wereld-kolenproductie per jaar met gemiddeld 4 pCt. toegenomen: van 100 miljoen ton in 1850 tot 700 miljoen ton in 1900 en 1216 miljoen ton in 1913. In de jaren na den oorlog bleef zij evenwel bij voortdurende beneden het peil van 1913. Men meende hierin reeds het bewijs te zien, dat de kolen eens door de nieuwe energiebronnen (olie en waterkracht) ter zijde zouden worden gestreefd. In 1927 werd evenwel 65 miljoen ton en in 1929 ruim 100 miljoen ton meer gedolven dan in 1913. Van belang voor de continentale Noordzee-havens was het feit, dat juist het aandeel van Europa in de wereldproductie steeg van 605 miljoen ton in 1913 tot 637 miljoen ton in 1929 en zulks niettegenstaande Engeland met 261 miljoen ton nog 10 miljoen bij zijn vóór-oorlogse productie ten achter was. Naast bijv. Nederland en Polen had vooral Duitschland winst geboekt: In 1929 werd er 163 miljoen ton gedolven tegen 140 miljoen ton in 1913 (tegenwoordig gebied).

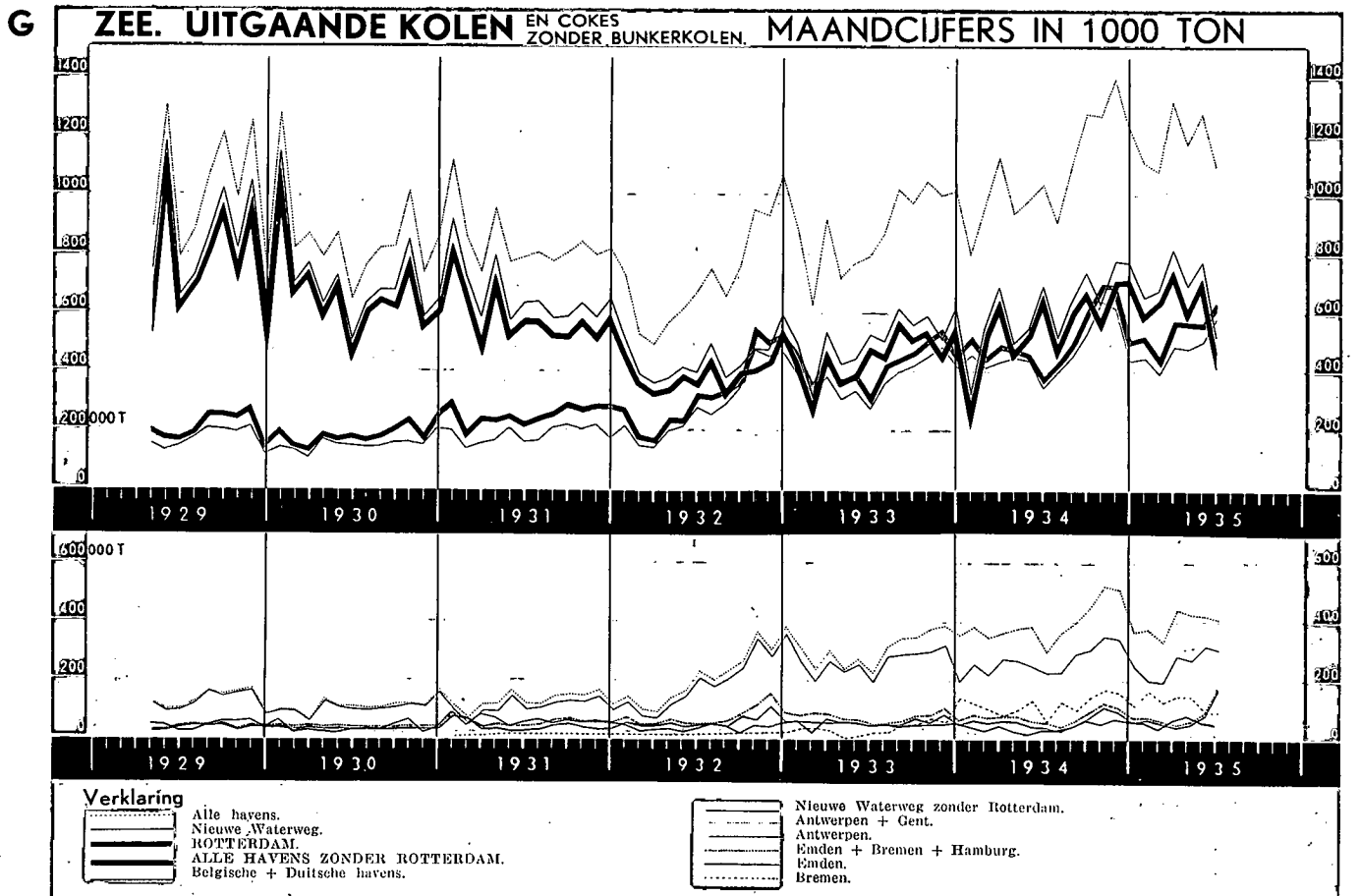
Met deze belangrijke wijziging in de geografische verdeling van de productie, ging een nog grotere verschuiving van den kolenexporthandel gepaard. De Engelsche kolen-uitvoer (incl. bunker-kolen) ging achteruit van 100 miljoen ton vóór den oorlog tot 80 miljoen ton in 1929. De Deutsche kolenexport daarentegen, zonder dien van het Saargebied en zonder dien van de aan Polen afgestane mijnen — in hoofdzaak dus de export van Roerkolen —, had in 1929 een omvang (42 miljoen ton) die nauwelijks onder deed voor den totalen uitvoer van het oude Duitschland vóór den oorlog (45 miljoen ton).

Het is dan ook niet verwonderlijk, dat de hoeveelheden Deutsche exportkolen, die over Rotterdam werden verscheept, eveneens belangrijk waren gestegen: van 4 miljoen ton vóór den oorlog tot ongeveer 9 miljoen ton in 1929.

Hoe bevredigend deze ontwikkeling voor de Rotterdamsche haven ook was, toch bevatte zij een element van groote onzekerheid: een zeer belangrijk gedeelte van de Rotterdamsche kolentransporten bestond uit herstelkolen, bestemd voor Frankrijk en Italië. Buitendien hadden de overige, langs den Nieuwen Waterweg gelegen havens, met name Vlaardin-

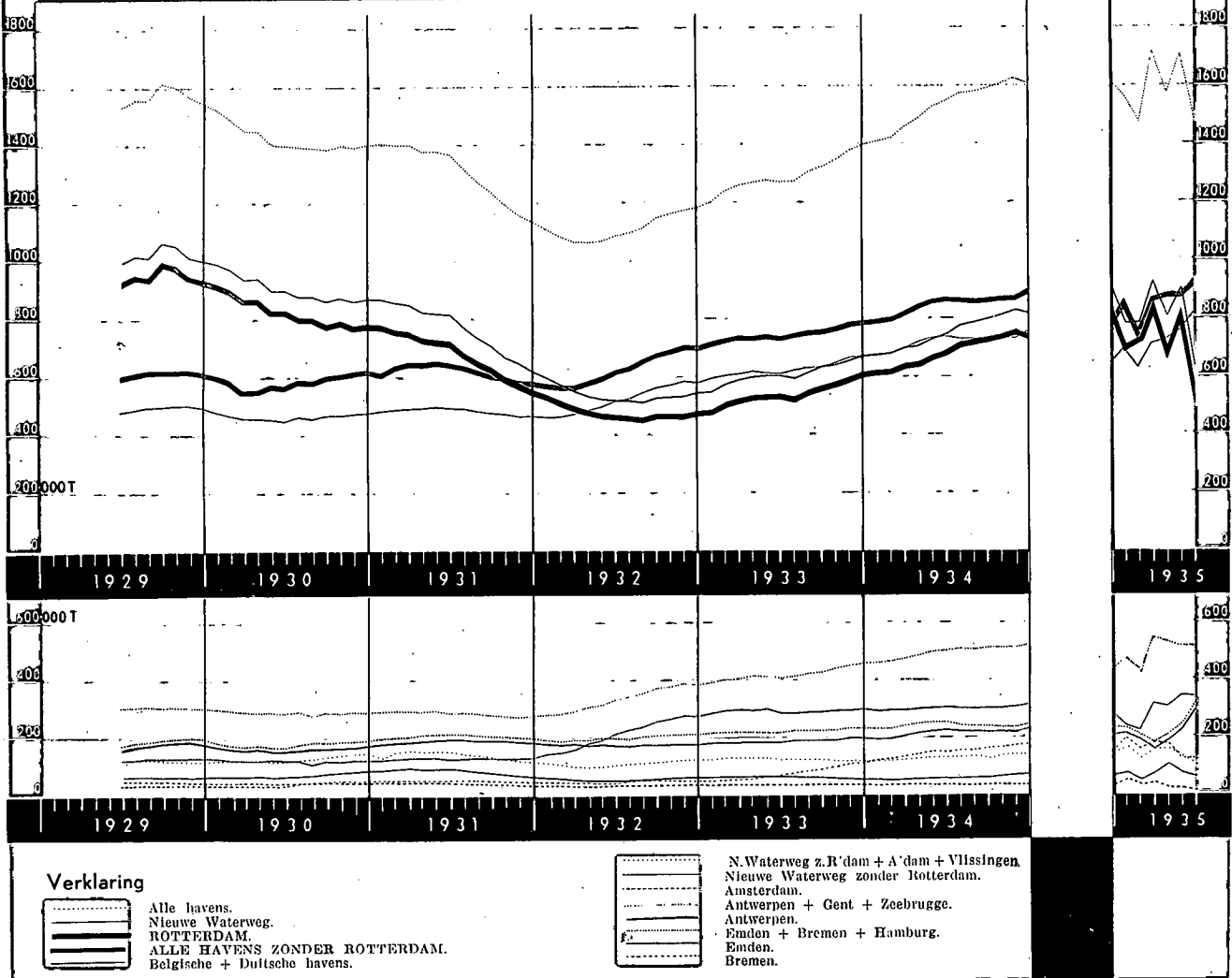
„ALLE HAVENS” = ROTTERDAM, OVERIGE NIEUWE WATERWEG-HAVENS, AMSTERDAM, VLISSINGEN, ANTWERPEN, GENT, ZEEBRUGGE, EMDEN, BREMEN EN HAMBURG

„ALLE HAVENS” = ROTTERDAM, OVERIGE NIEUWE WATERWEG-HAVENS, AMSTERDAM, ANTWERPEN, GENT, EMDEN, BREMEN EN HAMBURG

H

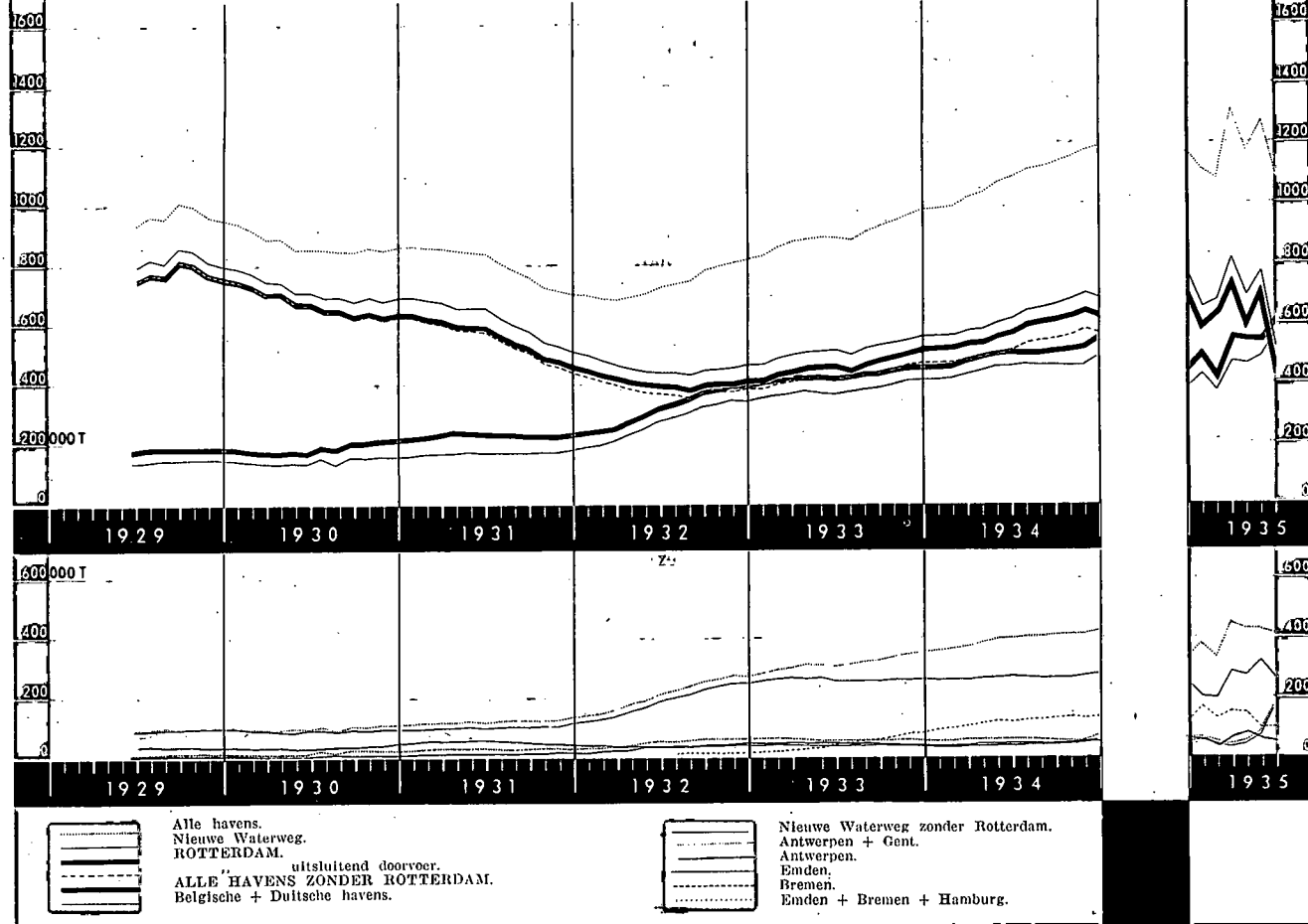
ZEE. UITGAANDE KOLEN EN COKES INCL. BUNKERKOLEN. 12 MAANDSGEMIDDELDEN

„ALLE HAVENS” = ROTTERDAM, OVERIGE NIEUWE WATERWEG-HAVENS, AMSTERDAM, VLISSINGEN, ANTWERPEN, GENT, ZEEBRUGGE, EMDEN, BREMEN EN HAMBURG

I

ZEE. UITGAANDE KOLEN EN COKES ZONDER BUNKERKOLEN. 12 MAANDSGEMIDDELDEN

„ALLE HAVENS” = ROTTERDAM, OVERIGE NIEUWE WATERWEG-HAVENS, AMSTERDAM, ANTWERPEN, GENT, EMDEN, BREMEN EN HAMBURG

gen en Schiedam, na den oorlog, hun aandeel in de kolenverschepingen opgeëischt: in 1929 $\frac{2}{3}$ miljoen ton exportkolen en $\frac{1}{3}$ miljoen ton bunker-kolen. (Pernis-Vondelingenplaat is bij Rotterdam gerekend).

Emden wist zich in 1929 op het peil van 1913 te handhaven. Te Antwerpen werden in 1929 1,8 miljoen ton uitgaande kolen verwerkt — in hoofdzaak bunker-kolen — tegen slechts $\frac{1}{4}$ miljoen ton vóór den oorlog.

Alles samengenomen kan men dus zeggen, dat Rotterdam in 1929, evenals vóór den oorlog, nog steeds de uitvoerhaven voor den groeienden export van Duitse kolen uit het Roergebied was.

In 1934 zijn in de continentale Noordzee-havens meer uitgaande kolen verwerkt dan vóór de crisis, in 1929.

De export ter zee van continentale kolen over de havengroepen Hamburg-Bremen-Emden, Amsterdam-Rotterdam/Nieuwe Waterweg-havens-Vlissingen en Antwerpen-Gent-Zeebrugge, die incl. het bunker-kolenverkeer gemiddeld $1\frac{1}{2}$ miljoen ton per maand bedroeg in 1929, was in 1932 — zooals uit grafiek F blijkt — met bijna de helft teruggelopen tot pl.m. 900.000 ton. In twee jaar tijds herstelde deze uitvoer zich evenwel geheel en bereikte einde 1934 wederom het hooge peil van 1929, van vóór de crisis. Indien niet alle voortteekenen bedriegen zal 1935 nog hogere cijfers aanwijken.

Stel daartegenover, dat de omvang van den goederenimport in N.W. Europa dien van 1929 nog lang niet nabij komt, zich vaak nog in dalende lijn beweegt en dat de uitvoer van Europeesche fabrieken nog steeds niet noemenswaardig op gang kan komen, dan blijkt deze opleving van de kolenverschepingen in de continentale Noordzee-havens des te opmerkelijker te zijn. Te meer, waar de totale kolenuitvoer van Duitschland verminderde van 42 miljoen ton in 1929 tot 26 miljoen ton in 1932 en in 1934 nog slechts 30 miljoen ton bereikte. De Duitse kolenuitvoer blijkt zich dus steeds meer en meer naar overzee te richten en zulks niettegenstaande de verschepingen van herstellkolen sinds 1929 een einde hebben genomen. Deze ontwikkeling, die zooals hierboven in herinnering is gebracht, omstreeks 1900 een aanvang heeft genomen, is van bijzonder belang voor Engeland eenerzijds en voor Rotterdam anderzijds.

Het uitgaande kolenverkeer, dat Rotterdam door de crisis verloor, is aan de andere Noordzee-havens ten goede gekomen.

De haven van Rotterdam evenwel heeft in deze gunstige ontwikkeling der laatste 3 jaar geen evenredig aandeel gehad. In 1929 verwerkte Rotterdam — zie zwarte kromme in grafiek F — ongeveer één miljoen ton uitgaande kolen incl. bunker-kolen per maand. Dat was de helft meer dan het uitgaande kolenverkeer ter zee van de andere continentale Noordzee-havens samen (roode kromme). Einde 1931 was deze voorsprong van Rotterdam geheel verdwenen en sedert 1932 blijft Rotterdam bij de andere havens ten achter. Het feit, dat deze achterstand zich sedertdien — ter grootte van 200.000 ton per maand — iederen winter herhaalt en dat sedert de devaluatie van de Belga de dunne roode kromme (= buitenlandsche havens) neiging vertoont om zich ook in 1935 boven de Rotterdamse te bewegen, bewijst dat wij hier niet te doen hebben met een incidenteel verschijnsel, maar met een, zij het kunstmatig in het leven geroepen en gehouden, verkeersverschuiving.

Grafiek H, berekend volgens de methode der twaalfmaandsgemiddelden, toont deze ontwikkeling op langen termijn — na uitschakeling van de onregelmatige schommelingen — duidelijk aan. Noeh de Duitse havens (groene krommen), noch de Belgische (bruine krommen) blijken, wat hun uitgaande kolenverkeer betreft, noemenswaardig, door de crisis getroffen te zijn. Terwijl in 1932 de Rotterdamse

kolenverschepingen nog dalende zijn, stijgt Emden's verkeer reeds snel. Is voor Emden eenmaal een maandgemiddelde van 300.000 ton overschreden, dan volgt in 1933/1934 een verkeerstoename voor Bremen. In Juni jl. was de omvang van de kolenverschepingen in deze beide havens samen bijna even groot als die te Rotterdam; in 1929 ging er over Rotterdam nog driemaal meer. Wat de Belgische havens betreft, deze zagen in de laatste jaren hun uitgaande kolenverkeer langzaam maar gestadig toenemen; in het najaar van 1934 en sedert de devaluatie van de Belga, namen de Antwerpsche kolentransporten in versneld tempo toe.

In hoever heeft het bunkerbedrijf en hebben de verschepingen van exportkolen ieder voor zich deze voor Rotterdam ongunstige ontwikkeling veroorzaakt?

Met uitzondering van Hamburg, is in de continentale Noordzee-havens in 1934 evenveel gebunkerd als vóór de crisis; Rotterdam is evenwel nog een derde bij 1929 ten achter.

Het bunkerverkeer in de Engelsche havens, dat in 1929 met $16\frac{1}{2}$ miljoen ton reeds vijf miljoen ton kleiner was dan vóór den oorlog, verminderde sedertdien nog met drie miljoen ton.

In de continentale Noordzee-havens is in 1929 ongeveer 7 miljoen ton kolen gebunkerd. In 1932 was dit cijfer gedaald tot $4\frac{1}{3}$ miljoen, in 1934 evenwel wederom gestegen tot $5\frac{1}{2}$ miljoen ton, en zulks ondanks het feit, dat het bunkerbedrijf te Hamburg, waar in hoofdzaak Engelsche kolen werden verwerkt, verder was achteruitgelopen van $1\frac{1}{2}$ miljoen ton in 1929 tot 820.000 ton in 1932 en 530.000 ton in 1934¹⁾. Houdt men rekening met deze Hamburgsche cijfers, dan blijkt het bunkerbedrijf in de overige continentale Noordzee-havens samen den omvang van vóór de crisis wederom bijna te hebben bereikt. Te Rotterdam evenwel nog niet: het bunkerverkeer was er in 1934 nog slechts $1\frac{1}{3}$ miljoen ton groot, tegen 2 miljoen ton in 1929. (Hoe zwaar Rotterdam op dit gebied door de crisis getroffen is geweest, blijkt uit het feit, dat er in 1932 slechts $\frac{1}{4}$ miljoen ton bunker-kolen is verwerkt).

Ook in de overige Nieuwe Waterweg-havens is de omvang van het bunkerbedrijf nog steeds bij dien van 1929 ten achter: 230.000 ton in 1934 tegen 167.000 ton in 1932, ruim 400.000 ton in de twee voorafgaande jaren en 335.000 ton in het jaar vóór de crisis. Amsterdam bleef met 300.000 ton bunker-kolen in het afgelopen jaar eveneens ver beneden de hoeveelheid van 1929 (560.000 ton).

De winst, in vergelijking met 1929, is dan ook aan andere havens ten goede gekomen. Emden, waar vóór de crisis 230.000 ton werd gebunkerd, verwerkte in 1934 316.000 ton (165.000 ton in 1932). Vlissingen en Zeebrugge boekten een belangrijken vooruitgang. Te Antwerpen werd in 1929 $1\frac{1}{2}$ miljoen ton bunker-kolen ingenomen, in 1934 2 miljoen ton, of een half miljoen ton meer.

In alle continentale Noordzee-havens samen is aan exportkolen in 1934/1935 200.000 ton per maand meer verscheept dan in 1929.

Laat men het bunker-kolenverkeer buiten beschouwing en beperkt men zich tot den eigenlijken kolenexport, dan teekenen de verhoudingen en verkeersverschuivingen, die wij ten opzichte van het totale uitgaande kolenverkeer ter zee hebben waargenomen, zich nog veel scherper af.

De Engelsche kolenexport (zonder bunker-kolen), die van een kleine 80 miljoen ton vóór den oorlog verminderd was tot 64 miljoen in 1929, daalde verder tot 42 miljoen ton in 1932 en kon in de daaropvolgende jaren niet noemenswaardig boven deze hoeveelheid uitkomen.

De kolenexport in de continentale Noordzee-havens,

¹⁾ In 1913 werden te Hamburg 2 miljoen ton kolen gebunkerd.

die er, zonder de bunkerkolen, trouwens twee derden van het totale uitgaande kolenverkeer vertegenwoordigt, is sedert 1934 in totaal belangrijk grooter dan in 1929 (zie grafiek G). Weliswaar overtreffen de werkelijke hoeveelheden over Rotterdam verscheepte exportkolen af en toe nog iets die van de andere havens samen — in tegenstelling tot het totale kolenverkeer, waarbij Rotterdam reeds van de eerste plaats is verdrongen. Hierbij mag men echter niet uit het oog verliezen, dat de voorsprong, die Rotterdam in 1929 ten aanzien van de exportkolen had (1:4), veel grooter was dan voor het totale kolenverkeer incl. bunkerkolen (1:1½). De stijging van de roode krommen, die de hoeveelheden exportkolen aangeven, die in de jaren 1929/1935 in niet-Rotterdamsche resp. in Duitsch-Belgische Noordzee-havens verscheept zijn, is veel steiler (van 200.000 tot bijna 600.000 ton) dan in grafiek F (van 600.000 tot 800.000 ton) incl. het bunkerkolenverkeer.

Over de Duitse en Belgische havens gaan thans driemaal meer exportkolen dan in 1929. Rotterdam heeft nog slechts de helft van het door de crisis geleden verlies ingehaald.

Juist voor den eigenlijken kolenexport liggen de roode krommen in de laatste drie winters iets boven de Rotterdamsche. De hierboven vermelde groote toeneming van het uitgaande kolenverkeer in de Duitse havens en de langzame stijging in de Belgische havens zijn in hoofdzaak te danken aan levendiger verscheppingen van exportkolen. Het zijn exportkolen geweest, die het Juni-cijfer voor Emden en Bremen samen lieten stijgen tot het Rotterdamsche peil en die in deze maand aan de haven van Antwerpen een kolenverkeer ter zee bezorgden, zooals deze nog nimmer had gekend (bruine kromme in grafiek G).

Naderde in het jaar 1929 de Rotterdamsche kromme in grafiek I die van den totalen kolenuitvoer in alle continentale Noordzee-havens samen (zwarte stippellijn) zeer dicht, sedert 1932 — dus sedert het oogenblik, waarop de crisis haar diepste punt had bereikt — wordt de afstand tusschen beide krommen steeds grooter.

In 1929 werd van den totalen kolenexport 200.000 ton per maand over niet-Rotterdamsche havens geleid, in 1934/1935 iedere maand 600.000 ton. *Ging er in 1929 nog ruim 80 pCt. van de continentale exportkolen, voor zoover deze over Noordzee-havens werden verscheept, over Rotterdam, in 1934 was dit nog slechts de helft en in Juni 1935 nauwelijks 40 pCt.*

Laat men tenslotte ook de toenemende, zij het nog geringe uitvoer van Nederlandsche kolen over Rotterdam buiten beschouwing, dan blijkt het verloop van de lijn, die den uitvoer van Duitse kolen over Rotterdam aangeeft, (streeplijn in grafiek I, bovenste gedeelte) nog ongunstiger te zijn. De haven van Rotterdam haalde nog slechts de helft in van het verlies aan Duitse exportkolen, dat zij door de crisis had geleden; over de Duitse en Belgische Noordzee-havens samen gaan thans driemaal zooveel exportkolen als in 1929.

De overheerschende positie, die Rotterdam vóór den oorlog en vóór de crisis als kolen-uitvoerhaven in nam, is door de crisis ernstig geschokt.

W. VAN LOOVEREN.

DE INTERNATIONALE TARWEMARKT.

Er is een groot verschil tusschen den toestand aan de tarwemarkt in het begin van dit seizoen en van het vorige, hoewel verschillende der nu bemerkbare symptomen ook in denzelfden tijd van het vorige jaar hun invloed deden gelden. Ook toen was de markt vast als gevolg van slechte oogstberichten, vooral in Noord-Amerika en Oost-Europa. In beide groote productiegebieden werd in den vorigen zomer over droogte geklaagd, welke de opbrengsten verre beneden het gemiddelde deed blijven. In Noord-Amerika waren

de gevolgen van zulk een ernstigen aard, dat de Vereenigde Staten gedurende geruimen tijd graan van buiten hebben moeten invoeren. Het was wel hoofdzakelijk voedergraan, waaraan een tekort bestond, daar van tarwe nog ruime voorraden van vorige oogsten aanwezig waren, maar toch werd ook Canadeesche en Argentijnsche tarwe ingevoerd. De ongewone vraag in de Vereenigde Staten is echter niet groot genoeg gebleken om de prijzen langen tijd op het verhoogde peil van Augustus 1934 te handhaven, en later in het najaar kwam eene gevoelige inzinking. Het bleek, dat het verbruik van voedergranen door inkrimping van den veestapel in de Vereenigde Staten was verminderd.

Ook in vele Europeesche invoerlanden was de vraag verminderd door groote eigen oogsten en invoerbelemmeringen van regeeringswege. De kleine tarweopbrengsten in Noord-Amerika en Oost-Europa werden verder gedeeltelijk goedge maakt door de gunstige resultaten in Frankrijk, Zweden, Lithauen en West-Europa, waardoor deels de behoefte aan ingevoerde tarwe verminderde, deels een aanbod ontstond waarop niet gerekend was. Frankrijk trad bijna het geheele jaar op als exporteur van tarwe en ook Zweden en Lithauen waren op sommige tijden geregeld aan de markt. Later in het seizoen kwam nog aanbod uit Roemenië, dat naar het eerst heette geen exportsurplus had doch toch een overschot bleek te hebben.

In het op 1 Augustus aangevangen nieuwe seizoen is de stemming voor tarwe ook allengs vaster geworden, doch nu wijst alles er op, dat deze vaste stemming niet zoo spoedig een einde zal nemen en dat het vermoeden gewettigd is, dat de prijzen op een hooger niveau zullen blijven.

Terwijl in het voorjaar en in den voorzomer de vooruitzichten in de Vereenigde Staten voor tarwe gunstig waren en een matig exportsurplus werd verwacht, zijn deze vooruitzichten gaandeweg minder geworden. Vooral de zomertarwe heeft sterk geleden van roest, zowel kwantitatief als kwalitatief. Het natuurgewicht is dit jaar laag. Volgens de laatste officieele oogstrappen wordt de gezamenlijke opbrengst van wintertarwe en zomertarwe geschat op 595 miljoen bushels. De behoefte wordt gewoonlijk op 620 miljoen bushels geschat, doch het lage natuurgewicht zal het gebruiken van meer tarwe noodig maken voor de bereiding van meel. Voor dit seizoen wordt daarom de behoefte in de Vereenigde Staten aangenomen ongeveer 650 miljoen bushels te zijn. De reservevoorraden aan het begin van het seizoen worden geschat op 100 miljoen bushels, zoodat er theoretisch genoeg tarwe voor de eigen behoefte in de Vereenigde Staten aanwezig is. Een gedeelte van de geogste tarwe is echter van zoo inferieure kwaliteit, dat zij niet voor maaldoeleinden geschikt is en voor veevoeder gebruikt moet worden. Bovendien zou het niet goed zijn tegen het einde van het seizoen zonder voorraden van beteekenis te zijn. Men ziet daarom, dat reeds nu de Vereenigde Staten in Canada tarwe koopen, vooral in het Noord Westen, waar de bij het malen noodige harde soorten schaarsch zijn. Men meent, dat de Vereenigde Staten dit seizoen in Canada 50 miljoen bushels tarwe zullen moeten koopen.

In Canada is de tarwepolitiek reeds sedert lang een moeilijk probleem geweest. Canada heeft in het vorige seizoen met zijn tarwe niet tegen andere exportlanden willen concurreren. De Regeering heeft een minimumprijs van 80 Dollarcenten per bushel vastgesteld in de verwachting, dat de prijzen in andere landen daarmede wel in lijn zouden komen, wanneer het seizoen vorderde. Dit is niet geschied; de Canadeesche vraagprijzen bleven voortdurend boven de wereldmarkt en dientengevolge werd alleen zooveel Canadeesche tarwe in Europa gekocht als noodig was voor de menging met andere soorten. Op het Continent was dat slechts weinig, in Engeland werd de in-

voer van Canadeesche tarwe bevorderd door het voorkeurstarief van 2 Shilling per quarter voor uit het Britsche Rijk afkomstige tarwe. De Canadeesche exportpolitiek bracht de Regeering ertoe tarwe op te koop en van die inkoop was aan het begin van dit seizoen de enorme hoeveelheid van ruim 200 miljoen bushels onverkocht. De nieuwe oogst stond er in het begin van den groeitijd uitstekend voor en men meende reeds te mogen rekenen op een opbrengst van tegen de 400 miljoen bushels. De eigen behoefte in Canada bedraagt circa 100 miljoen bushels, zoodat het geen verwondering behoeft te baren, dat men zich afvroeg wat er met het overschot moest gebeuren. Men besloot tot het instellen van een Regeeringsgraanbureau, dat een minimumprijs voor den nieuwen oogst zou vaststellen en aan de boeren zou betalen en de verworven voorraden voor export zou verkopen tot een redelijk geachten prijs. Eventueel verlies zou de Staat dragen. De natuur is de Canadeesche Regeering te hulp gekomen. Gevoelige schade is veroorzaakt aan de te velde staande tarwe door roest, in sommige streken door droogte en hitte en in andere streken door vorst. De opbrengst zal dientengevolge veel kleiner zijn dan vroeger in het jaar werd verwacht. De officieele raming per 1 September van de tarwe-opbrengst in geheel Canada bedraagt 290½ miljoen bushels. Toen bekend werd, dat de oogst zwaar beschadigd zou zijn, stelde het graanbureau de vaststelling van den minimumprijs uit. Men wilde afwachten hoe de resultaten zouden zijn, niet alleen in Canada, doch ook op het Zuidelijk halfrond, waar de tarwe nu groeit om in December geoogst te worden.

Onlangs heeft de vaststelling van den minimum prijs plaats gevonden. Tegen de verwachting van velen bedraagt hij 87½ Dollarcent per bushel voor No. 1 Northern Manitoba, geleverd te Fort William. Men had algemeen geen hooger minimumprijs verwacht dan 80 Dollarcent, zoodat hij ook voor den ouden oogst gold.

Zeker is de toestand op het Zuidelijk halfrond van invloed geweest bij de vaststelling van den hoogen Canadeeschen minimumprijs, die er op wijst, dat de Canadeezen het aandurven met hun groote voorraden à la hausse te speculeeren, in de verwachting, dat de koopers vroeg of laat de vraagprijzen voor Canadeesche tarwe zullen moeten betalen en dat de groote voorraden daarbij geen bezwaar zullen zijn.

Op het Zuidelijk halfrond was in Argentinië de opbrengst van den in December 1934 binnengehaalden tarwe-oogst niet buitengewoon groot. Zij werd geschat op 29.800.000 quarters tegen 35.800.000 quarters in het jaar tevoren. Niettegenstaande den kleineren oogst, werd toch vanaf Januari 1935 in ruime mate verscheept, zoodat het zich liet aanzien, dat in de tweede helft van 1935 de verschepingen zouden moeten verminderen, en dat de tegen het einde van 1935 nog aanwezige voorraden zeer klein zullen zijn. De nieuwe oogst, waarvan in 1936 verscheept zal worden, belooft verre van overvloedig te worden.

Argentinië is gedurende verscheidene maanden door een groote droogte geteisterd, welke de reeds gezaaide tarwe verhinderde te ontkiemen en den verderen uitzaai belemmerde. Vooral in het Noorden des lands was de toestand zeer ernstig. Sedert is wel regen gevallen, maar te laat om de bebouwde oppervlakte uit te breiden en om de geleden schade aan de planten geheel te herstellen. In handelskringen meent men, dat de met tarwe bebouwde oppervlakte in Argentinië dit jaar niet grooter is dan 10 à 12 miljoen acres tegen 18½ miljoen acres in het vorige jaar. De opbrengst per acre zal ook gevoelig kleiner dan normaal zijn. Het laat zich dus aanzien, dat in de resterende maanden van 1935 en in geheel 1936 het aanbod van Argentijnsche tarwe beperkt zal zijn, en dat Canada van die zijde niet de felle concurrentie der vorige jaren zal hebben te duchten.

Ook uit Australië kwamen berichten over droogte. Daar is echter tijdig regen gevallen om ernstige ge-

volgen te voorkomen en op het oogenblik zijn de vooruitzichten niet slecht. Toch moet voor Australië niet op een groote tarwe-opbrengst worden gerekend. Zij wordt geschat op 120 miljoen bushels tegen 134 miljoen in het vorige jaar, dat in vergelijking met 1933 reeds eene belangrijke vermindering bracht. Ook in Australië zullen de voorraden van den ouden oogst aan het einde des jaars vrijwel uitgeput zijn. In hoofdzaak vindt Australische tarwe koopers in Engeland en in het Verre Oosten. In normale jaren concurreeren in het Verre Oosten ook Argentinië, Canada en soms de Vereenigde Staten. Van Argentinië en de Vereenigde Staten is deze concurrentie in 1936 niet te verwachten, zoodat van het Australische exportsurplus een grooter deel dan anders door het Verre Oosten zal moeten worden gekocht. Met het oog op de vermoedelijke vraag, is van belang, dat de tarwe-opbrengst in China beneden de verwachtingen is gebleven en 20 pCt. kleiner wordt geschat dan die van het vorige jaar. Daar staat echter weer tegenover, dat de rijstooft dit jaar 10 pCt. grooter zal zijn dan in het vorige jaar. De oogst in Japan is bevredigend uitgevallen. De Oostersche vraag naar Australische tarwe zal echter in 1936 wel zoodanig zijn, dat op de Europeesche markten geen drukkend aanbod uit Australië zal ontstaan van den in December binnenkomenden nieuwen oogst.

De resultaten der tarwe-oogsten in de importlanden van West-Europa zijn niet in sterke mate verschillend van die van het vorige jaar. In Nederland, België en Engeland zijn de opbrengsten kleiner, doch van zeer goede kwaliteit. In Frankrijk is de oogst slecht uitgevallen; de opbrengst wordt er geschat op 32½ à 34 miljoen quarters, waarbij nog 9 miljoen quarters moeten worden gevoegd, welke van den vorigen oogst over zijn. Het totaal zal ongeveer voldoende zijn voor de eigen behoefte, en uitvoeren zullen in dit seizoen niet, zoodat in het vorige, behoeven te worden geforceerd met staatsubsidie. Gedurende de laatste weken is het Fransche aanbod dan ook van de markt verdwenen. Van West-Europeesche tarwesoorten wordt alleen nog Zweedsche aangeboden, sedert ook van de Oostzeelanden het aanbod is verminderd.

In Hongarije is een matig overschot voor uitvoer beschikbaar, dat voor een groot gedeelte naar Italië geleverd zal worden volgens het met dat land bestaande handelsverdrag en verder zijn weg zal vinden naar Oostenrijk. Op de West-Europeesche markten zal Hongaarsche tarwe naar alle waarschijnlijkheid niet worden aangeboden. Roemenië heeft ook een overschot aan tarwe, dat geraamd wordt op 1.500.000 quarters. Verkoopen vinden plaats naar Zwitserland en Italië in clearing, en naar Griekenland. Met Engeland, België en Nederland worden onderhandelingen gevoerd over overeenkomsten, welke den verkoop naar die landen mogelijk zullen maken. Wanneer die onderhandelingen tot het gewenschte doel leiden, is in West-Europa aanbod van Roemeensche tarwe te verwachten. Echter niet in groote hoeveelheden, welke een drukkenden invloed op de prijzen zouden kunnen uitoefenen.

De groote onbekende bij de beoordeeling der tarwesituatie is Rusland, waar geen betrouwbare gegevens over de opbrengst van den oogst en den vermoedelijken omvang van het uitvoersurplus bekend gemaakt worden. De Russen zijn met tarwe aan de markt van zeer goede kwaliteit, welke volgens monster wordt verkocht. Reeds zijn daarin groote zaken tot stand gekomen, met name naar Engeland. Omtrent de totaalhoeveelheid, welke door Rusland zal worden geëxporteerd, tast men echter in het duister. Men weet, dat de oogst goed is geweest en vermoedt, dat de opbrengst niet veel zal verschillen van dien in 1933/1934. Toen werden 4 miljoen quarters geëxporteerd. Daar de bevolking toeneemt, het broodverbruik in Rusland grooter is geworden en de Regeering niet zoo dringend geld noodig heeft als enkele jaren ge-

leden, wordt veelal aangenomen, dat de export van tarwe uit Rusland in dit seizoen 3 miljoen quarters zal bedragen. Zeer waarschijnlijk zal de uit te voeren hoeveelheid echter afhangen van de prijzen, welke voor Russische tarwe te maken zijn. De Russen zijn in hun verkooppolitiek zeer voorzichtig, zij volgen nauwkeurig de stemming aan de Engelsche markt en trachten de hoogst mogelijke prijzen te maken. Van dumping is geen sprake. Integendeel, wanneer de markt een inzinking heeft en de prijzen lager loopen, zijn de Russen niet als verkoopters aan de markt en wachten zij af tot de prijzen zich zullen hebben hersteld.

Nadat het duidelijk werd, dat in de laatste maanden van 1935 en in het eerste halfjaar van 1936, tot de nieuwe oogsten op het Noordelijk halfroond weder ter markt zullen komen, geen dringend aanbod van tarwe te verwachten zou zijn, is een algemeen herstel van de prijzen begonnen.

In Juli waren de vooruitzichten in Noord-Amerika nog gunstig en leek de droogte in Argentinië nog niet gevaarlijk. De stemming was toen niet vast en de koersen waren tot omstreeks half Juli gedaald. Daarna zijn zij geleidelijk gestegen. De Octobertermijn sloot half September te Buenos Aires 2 Pesos hooger, te Rosario 2.25 Pesos hooger dan half Juli. De Rotterdamse termijnmarkt steeg in dien tijd voor de Septembertermijn f 1.40 per 100 kg, Chicago en Winnipeg stegen ongeveer 10 Dollarcenten per bushel. Deze verhoogingen worden alleszins gewettigd door de statistische tarwepositie in de wereld. Nog zijn de prijzen niet hoog te noemen en eene verdere verhooging moet waarschijnlijk worden geacht, tenzij het aanbod van tarwe zooveel grooter wordt dan de bekende gegevens doen vermoeden, dat daardoor weder een druk op de markten zou ontstaan.

Vermeerdering van het aanbod boven de verwachte hoeveelheden is niet uitgesloten, daar hooge prijzen meestal tengevolge hebben, dat aanbod te voorschijn komt uit streken, waar men bij lage prijzen er niet toe overgaat tarwe te exporteeren. De gewone exportlanden zullen bovendien, wanneer het prijsniveau hoog is, er toe overgaan een grooter gedeelte hunner reserves voor export beschikbaar te stellen dan bij een laag prijsniveau. Vooral voor Rusland kan dat een belangrijke factor worden. De omvang van den uitvoer wordt daar trouwens niet alleen bepaald door de grootte van het exportsurplus, doch mede door de politiek der Regeering. Wanneer deze, aangeloofd door hooge prijzen, het wenschelijk acht den uitvoer te vergrooten, zal haar dat zeker mogelijk zijn.

A. P. SCHILTHUIS.

DE VASTSTELLING VAN HET UITVOERRECHT OP ONDERNEMINGSRUBBER.

Uit de dagbladen zal de lezer reeds kennis hebben genomen van het Aneta-bericht, dat de nood-ordonnantie tot heffing van een uitvoerrecht op ondernemingsrubber door den Volksraad is aangenomen.

De veronderstelling, welke wij in ons artikel in E.-S.B. van 4 Sept. jl. uitten, is bewaarheid geworden; inderdaad werd een zeer ingrijpende wijziging aangebracht, welke een korte bespreking gewenscht maakt. Niet in den prijs, bij welchen de heffing begint, is, ondanks een daartoe gedane poging, verandering gebracht, doch in de wijze van vaststelling van het bedrag der heffing. Was het aanvankelijk de bedoeling, dat de prijs op het oogenblik van uitvoer beslissend zou zijn voor het te betalen uitvoerrecht, dit principe is bij de ingediende ordonnantie vervangen door een geheel ander. Handelaren en producenten toch opperden ernstige bezwaren tegen deze methode, omdat zij geen rekening hield met het feit, dat er een langere of kortere tijd verloopt tusschen de momenten van verkoop en uitvoer. Het gevolg daarvan toch zou zijn geweest, dat de heffing een factor van onzekerheid in de calculatie zou zijn geworden, omdat, indien de marktnotering te Batavia

na den verkoop veranderde, daardoor ook automatisch het recht werd gewijzigd in het voordeel van den gene, die uitvoerde, indien de prijs daalde, in zijn nadeel echter, indien de prijs steeg.

Dit nu wenschte het Gouvernement, de onjuistheid daarvan inziende, te voorkomen en daarom heeft het thans bepaald, dat in de maand Juni van elk jaar het recht voor het daarop volgende kalenderjaar zal worden vastgesteld op een bepaald bedrag, voor welks grootte de gemiddelde marktprijs der voorafgaande 12 maanden beslissend is. Voor het jaar 1936 bepaalt dus de gemiddelde marktprijs van rubber te Batavia gedurende de periode Juni 1934/Mei 1935 welk bedrag zal worden geheven.

Hiermede wordt een onzekerheid weggenomen en speciaal de rubberhandelaren konden daardoor geheel bevredigd worden. Zij kunnen thans zuiver calculeeren welken prijs zij kunnen aanleggen en worden zoodoende in staat gesteld het geheele recht op de ondernemingen, hun verkoopters, af te wentelen.

Voor de rubberproducenten is, naar het ons voorkomt, de positie er slechts weinig op vooruitgegaan. Ongetwijfeld is juist, wat in de Toelichting wordt gezegd, dat rubberondernemers hun productie veelal voorverkoopen, en dat thans wordt vermeden, dat deze vooruit-verkoopen, welke ten doel hebben het inkomen te fixeeren, onmogelijk zouden worden, aangezien de ondernemers niet konden weten, hoe het toekomstige verloop van het prijsniveau — en dus van het bedrag der heffing — zich zou ontwikkelen. Bij de nu aangenomen wijze van heffing weten de producenten na de vaststelling van het recht in de maand Juni ten minste waaraan zij voor het volgende jaar toe zijn en met welke vermindering van hun ontvangsten zij rekening dienen te houden.

Doch aan dit systeem zijn twee nadeelen verbonden. Allereerst, dat een verlaging van het prijsniveau ertoe zal leiden, dat het recht steeds en onevenredig zwaarder gaat drukken, hetgeen toch zeker zeer ongewenscht is voor de groote groepen producenten, welke het product eerst na het gereedkomen ter markt brengen en tot gevaarlijke gevolgen — zelfs tot stopzetting van overigens goed beheerde ondernemingen — kan leiden. Wellicht zal men hier tegenover willen stellen, dat tot goed beheer dient te worden gerekend het vastleggen van het inkomen door den voorverkoop. Dan meenen wij er echter op te moeten wijzen, dat tot nu toe nog niet de mogelijkheid tot uitschakeling van het risico heeft bestaan. Uitschakeling van risico is alleen mogelijk, indien prijs, kosten en productie bekend zijn. Voorverkoopen nu opent zeker de mogelijkheid tot vastlegging van den voor een bepaald kwantum te behalen prijs, doch de hoeveelheid zelf staat niet reeds van tevoren vast. De hoeveelheid rubber, voor welke een onderneming uitvoerlicentie krijgt, hangt af van de eigen standaardproductie, van de gezamenlijke standaardproducties van Nederlandsch-Indië (een tot nu toe tot zelfs ver in het productiejaar onbekende factor) en van het inzicht van het internationale Reguleerings-Comité, dat op geregelde tijden de restrictie-percentages vaststelt en wijzigt; reeds met betrekking tot de vraag, hoe groot de voor-te-verkoopen productie zal zijn, stuit de rubberonderneming op groote moeilijkheden en hieruit volgt, dat zij in dit opzicht uiterst voorzichtig moet zijn, wil zij niet in extra-offers vervallen; of met andere woorden, dat in den regel ook een voorverkoopende onderneming ten deele de rubber afkomend of op korteren termijn zal moeten verkoopen en voor dit deel dus met niet-voorverkoopende ondernemingen op één lijn dient te worden gesteld.

Echter, niet alleen de hoeveelheid staat niet vast, van de kosten moet hetzelfde gezegd worden. Reeds daarom, omdat de omvang der voortbrenging den kostprijs, via de voor de totale productie constant blijvende kosten, beïnvloedt, doch bovendien ook, omdat de andere kostenfactoren, hoe groot de mate van stabiliteit ook zijn, kunnen fluctueeren en het

sodert de invoering der restrictie waargenomen prijsniveau zeker niet als zoo gunstig kan worden beschouwd, dat deze factor verdisconteerd geacht kan worden.

Voorverkoopen onder deze omstandigheden kan dus zeker niet als een *eisch* voor goed beheer worden gesteld, nog afgezien van het feit, dat er bij het tegenwoordig prijsniveau veelal geen sprake zal zijn van een vastleggen van een inkomen. Voor voorverkoopende ondernemingen echter wordt hier althans een extra-risico-factor uitgeschakeld.

Het tweede nadeel, dat aan dit systeem is verbonden, is, dat het recht over perioden van telkens een jaar steeds achter den prijs aanhinkt. Is dit in een langdurige periode van stijgende prijzen voor de producenten geen bezwaar, en beteekent het dan alleen, dat het Gouvernement in een bepaald fiscaal jaar minder ontvangt, erger wordt het in perioden van scherpe fluctuaties of voortdurend dalende prijzen. Dan toch wordt op grond van het verleden een vaste last op de productie gelegd, welke de voortbrenging nog verder bemoeilijkt en dan zou daardoor wel eens de mogelijkheid tot „behoorlijke instandhouding” — de basis van het recht volgens de meening van het Gouvernement — verloren kunnen gaan voor groote groepen ondernemingen, hetgeen dus zou moeten leiden of tot een vermindering van den uitvoer (dus van de werkgelegenheid), of tot tusschentijdsche verlaging van het recht — in beide gevallen vermindering der overheidsinkomsten — of wel tenslotte tot grootere concentratie der voortbrenging, hetgeen op vermindering van werkgelegenheid neerkomt.

Het komt ons voor, dat het thans gevolgde systeem van vaststelling van het recht groote nadeelen bevat en het is ons ook niet duidelijk, waarom de Overheid de heffing niet eenvoudig baseert op den, blijkens contract, gemaakten prijs. Wij mogen aannemen, dat de handelaren en producenten, voor wie dit — aangenomen de onvermijdbaarheid der heffing — de eenige juiste basis is, dit zullen hebben voorgesteld, doch dat tenslotte het Gouvernement daartegen bezwaar had. Welk bezwaar is ons evenwel niet duidelijk. Het eenige wat hiertegen zou kunnen worden aangevoerd is, dat door fictieve contracten het recht zou kunnen worden ontdoken, doch dit argument zou niet van groot vertrouwen in het bedrijfsleven getuigen en heeft toch ook op de wijze van heffing van het Handelszegel bijv. geen invloed gehad. Bovendien, hier waren wel middelen geweest om preventief zoolwel als repressief in te grijpen en het nadeel daarvan zou — gegeven de goede trouw van het bedrijfsleven, behoudens enkele uitzonderingen, — toch in elk geval geringer zijn geweest dan de gevaren, thans aan de heffing verbonden.

Als voordeel zou daarbij nog zijn gekomen, dat alle inferieure rubbers, welke thans als superieur product worden belast, dan ook in de juiste verhouding aan de heffing waren onderworpen, waardoor mede het gevaar van een vernietiging van deze en vervanging door superieure rubber (met de daarmee gepaard gaande kostenverhooging) zou zijn vermeden.

J. F. H.

DE TOEPASSING VAN DE WET OP DE EVENREDIGE VRACHTVERDEELING EN DE VRIJE RIJNVAART.

Het schijnt, dat het meningsverschil tussen het (vroegere) Departement van Economische Zaken en dat van Justitie, inzake de toepassing van de Wet op de Evenredige Vrachtverdeling, tot oplossing gekomen is, althans de bevrachtingscommissie te Rotterdam heeft de volgende kennisgeving ontvangen:

„De Minister van Justitie heeft bepaald, dat de volgende wateren ingevolge het arrest van den Hoogen Raad van 17 December 1934 No. 37480 vallen buiten de werking der wet op de evenredige vrachtverdeling:
„Boven-Rijn, Pannerdensch kanaal, Neder-Rijn en Lek,
„Waal, Boven- en Beneden-Merwede, Noord, Nieuwe Maas,
„Scheur en Nieuwe Waterweg.

„Elk inladen, in lading nemen en vervoer van goederen in een vaartuig, met bestemming naar binnen het „Rijk gelegen plaatsen, is buiten de hierbovengenoemde „wateren verboden, tenzij de lading wordt gedekt door „een geldig bewijs, afgegeven door een bevoegde bevrachtingscommissie.

„Op nakoming van dit voorschrift zal bijzonder nauwkeurig worden toegezien.

„Bij overtreding stellen zoowel bevrachter als vervoerder zich bloot aan strafvervolgung.

„In geval van overtreding is mogelijk, dat schip en lading, of naar omstandigheden alleen het schip, worden „vastgehouden.”

De Minister van Justitie heeft dus een splitsing gemaakt tussen de wateren van de Rijn-Maas delta, en wel in die, welke tot de vrije Rijn behoren, waarop de wet der E. V. niet toepasselijk is en de andere wateren van deze delta, *niet* tot de vrije Rijn behorende, waarop de wet dus wel toepasselijk is.

Deze laatsbedoelde wateren zijn: de Kil, de Oude Maas, de Botlek en de Brielsche Maas.

Is deze splitsing op deugdelijke gronden gebaseerd en wordt hierdoor niet opnieuw de vraag opgeworpen, of de wet niet in strijd is met de Mannheimer Acte?

Twee problemen, welke, zie ik het goed, wederom opnieuw in hoogste instantie zullen moeten worden opgelost en waarbij m.i. grote kans bestaat, dat de Minister van Justitie geen gelijk krijgt. Immers, welke vrijheid garandeert de Rijnvaartacte van 1869 en de partiële herziening, welke geschied is bij het Vredesverdrag van Versailles?

Art. 1 van de Acte garandeert de vrijheid van navigatie op de Rijn en zijn uitmondingen (in de officiële Franse tekst „ses embouchures”).

Art. 3 verbiedt, dat scheepvaartrechten worden gegeven, welke uitsluitend op het uitoefenen der scheepvaart gegrond zijn, van vaartuigen en hun ladingen, varende op:

a. de Rijn;

b. zijn nevenrivieren („ses affluents” in de officiële Franse tekst);

c. de waterwegen, genoemd in art. 2.

Nu is het — mij althans — niet absoluut duidelijk, welke waterwegen, onder art. 2 genoemd, bedoeld worden.

De eerste zinsnede van art. 2 zegt: dat de vaartuigen, die van de Rijn komen, het recht hebben zodanige weg te kiezen als hun zal goeddunken, ten-einde zich te begeven van de Rijn naar de open zee of naar België.

Die vaartuigen kunnen dus *alle* waterwegen van de gehele delta kiezen, ja, feitelijk is hun keuze nog veel onbeprekter en kan deze zich uitstrekken tot de Gelderse IJssel, het Merwede-kanaal, de waterwegen naar Delfzijl, de Zuid-Willemsvaart, enz.

Maar aangezien de officiële Franse tekst het woord „mentionné” en de Duitse tekst het woord „erwähnt” gebruikt, woorden die misschien juister vertaald worden door „genoemd” of „vermeld” in plaats van het woord „bedoeld” in de Nederlandse vertaling, menen wij, dat het eerder de bedoeling van art. 3 zal zijn geweest niet te doelen op boven-aangehaalde eerste zinsnede van art. 2 en de daarin bedoelde waterwegen, maar op de tweede zinsnede van het artikel, waarin inderdaad bepaalde waterwegen genoemd worden. Deze tweede zinsnede luidt:

„Indien... één der waterwegen, welke de open zee „met den Rijn verbinden, over Dordrecht, Rotterdam, Hellevoetsluis en Brielle, onbruikbaar wordt, zal de Waterweg, aan te wijzen aan de Nederlandsche scheepvaart, „ook open zijn voor de vaartuigen der andere oeverstaten.”

Inderdaad worden hier dus bepaalde waterwegen „gementionneerd” en wel (tenminste zo lees ik het): de waterweg van de Rijn over Dordrecht naar zee

„	„	„	„	„	„	Rotterdam	„	„
„	„	„	„	„	„	Brielle	„	„
„	„	„	„	„	„	Hellevoetsl.	„	„

en men zal nimmer kunnen beweren, dat de Oude

Maas, de Brielsche Maas en de Kil *niet* tot die gementioneerde waterwegen behoren.

Zou men hiertegen willen opwerpen, dat ik het verkeerd lees en dat de zin: „welke de open zee met den Rijn verbinden over Dordrecht, Rotterdam, Hellevoetsluis en Brielle” de richting aangeven van één bepaalde waterweg via genoemde havens, dan moet ik opmerken, dat deze zeer geforceerde uitleg misschien in aanmerking zou kunnen komen, als in de opsomming eerst den Briel en daarna Hellevoetsluis genoemd was, maar dat, nu die plaatsen in omgekeerde volgorde zijn opgegeven, het richtingsbegrip niet is vol te houden.

Resumerende mogen volgens art. 3 dus geen scheepvaartrechten geheven worden op de Rijn, op zijn nevenrivieren en op de waterwegen genoemd in art. 2, waaronder vallen de Kil, de Oude Maas en de Brielsche Maas. Hoe kan de Minister dan de Wet op de E. V. op die rivieren wel toepasselijk verklaren, de wet waarvan art. 10 zegt, dat ten hoogste 2 pCt. van de bedongen vrachtprijs aan de Bevrachtingscommissie toekomt? Is die gedwongen heffing dan geen scheepvaartrecht? Afgezien nog van het feit of de vrijheid van navigatie, zoals de Hooge Raad deze geïnterpreteerd heeft, niet wederom geschonden wordt?

Heeft men door het Besluit van den Minister van Justitie nu niet met recht de knuppel in het hoenderhok geworpen? Want, behalve dat er nog wel over te pleiten valt, in hoeverre alle waterwegen, bedoeld in het eerste lid van art. 3, eveneens vrijgesteld moeten worden van enige bevrachtingscommissie, valt ook de gehele Maas niet onder art. 10. Want ook de Maas is, volgens Nederlandse opvatting, een nevenrivier, een „affluent”, van de Rijn.

Immers, de laatste alinea van art. 3 verbiedt het heffen van boei- en bakengelden boven Rotterdam en Dordrecht op de waterwegen in de vorige zinsnede (t.w. de Rijn, zijn nevenrivieren, enz.) vermeld. En dat de Regering onder nevenrivieren ook de Maas rekende, blijkt uit het slotprotocol der Mannheimer Acte, waarin ten aanzien van art. 3 de gevolmachtigde van Nederland verklaart, dat de ambtenaren, belast met de bakendienst op een gedeelte van de Maas in het Hertogdom Luxemburg, nog enige geringe bakengelden heffen, welke niet kunnen worden afgeschaft zonder medewerking der Regering van België en dat daarom aan zijn Regering de uitvoering moet worden voorbehouden van de bepalingen, vervat in de tweede zinsnede van art. 3, voor zoover het gezegde gedeelte de Maas betreft!

Door al deze spitsvondigheden om aan de uitspraak van de Hooge Raad te ontkomen, zal de Regering steeds meer processen uitlokken van de zijde van de binnenlandse vaart, die gedeeltelijk naar haar vrijheid terugverlangt, van de zijde der industrie, die de onbillijkheid voelt, dat de eene fabriek wel onder de gedwongen bevrachting valt, de andere niet en van de zijde der Rijnvaartrederijen, die angstig zijn, dat andere oeverstaten, zij het geen congruente, maar soortgelijke wetten gaan uitdenken, die in wezen de vrije vaart in die oeverstaat aan handen leggen.

En waarvoor dat alles? Om een wet te handhaven, die zonder twijfel een deel van het goed van de waterweg heeft verjaagd, die voor de binnenlandse scheepvaart slechts een meer communistische verdeling van de armoede geeft en voor de nijverheid funest is.

De Regering heeft het als enig eigenaar van de Staatsmijnen aan den lijve ondervonden, hoe nadelig die onvrije bevrachting op het bedrijf kan werken, of beter gezegd, zou kunnen werken, want de uitspraak van de Raad van Beroep over de al dan niet onwettige bevrachting der Staatsmijnen, laat na 10 maanden nog steeds op zich wachten!

Een ongunstige uitspraak zou inuikend zijn voor de Mijnen. Maar dat de Regering toch begripe, dat zij ook inuikend is voor andere takken der industrie,

die niet het geluk hebben Vadertje Staat achter zich te hebben.

Daarom, dat men de wet intrekke, zij heeft niet het voordeel gegeven, dat sommigen er van verwachtten, zij geeft aanleiding tot veel onrechtvaardigheid en, last not least, tot gevaarlijke consequenties voor de vrije Rijn in de toekomst.

J. W. VLIELANDER HEIN.

DE MILLIOENENNOTA.

De bij de Tweede Kamer ingediende „Nota, betreffende den toestand van 's Rijks financiën”, behelst de volgende beschouwingen over den financieelen toestand van het land.

DIENSTJAAR 1932.

De definitieve cijfers van het dienstjaar 1932 zijn als volgt:

	Titel A	Titel B	Totaal
Gewone dienst		Kapitaaldienst	
Ontvangst. f	515.168.165,35 ^f	660.061.597,23 ^f	f 1.175.229.762,58 ^o
Uitgaven. .	591.216.718,47 ^o	487.750.884,12 ^o	1.078.967.602,60
Tekort. . . .	f 76.048.553,12	—	—
Overschot	—	f 172.310.713,10 ^f	96.262.159,98 ^o

DIENSTJAAR 1933.

De cijfers, opgenomen in de ingevoelde artikel 86, 2de lid, der Comptabiliteitswet (*Staatsblad* 1927, No. 259) samengestelde en door de Algemeene Rekenkamer goedgekeurde algemeene rekening van het dienstjaar 1933 zijn als volgt:

Titel A. Gewone dienst.

Uitgaven	f 572.829.640,97
Middelen	„ 516.958.612,69
Nadeelig saldo	f 55.871.028,28

Titel B. Kapitaaldienst.

Uitgaven	f 452.020.397,79 ^o
Middelen	„ 556.805.039,33
Voordeelig saldo	f 104.784.641,53 ^o

Het tekort op den *gewonen* dienst werd in de vorige Nota gesteld op f 58.265.952,70. Thans blijkt een tekort aanwezig van f 55.871.028,28. Dit gunstig verschil is toe te schrijven aan eene wijziging zoowel in de cijfers der uitgaven, als in die der ontvangsten. Ten vorigen jare werd voor de uitgaven van den *gewonen* dienst een voorloopig totaalcijfer genoemd van f 574.104.437. Dit totaal is thans nader vastgesteld op f 572.829.640,97, gevende eene vermindering van f 1.274.796,03.

De opbrengst der *gewone* middelen vertoont, in vergelijking met het bedrag, ten vorigen jare als voorloopige uitkomst vermeld, eene stijging van f 1.120.128,39. De *gewone* middelen werden ten vorigen jare opgenomen met een totaalcijfer van f 515.838.484,30, tegen thans f 516.958.612,69. Als voornaamste oorzaak kan genoemd worden eene hoogere opbrengst van rente en aflossing van door het Rijk verstrekte kapitalen.

Het voordeelig saldo op den *Kapitaaldienst* werd in de vorige nota gesteld op f 157.334.359,12. Thans blijkt dit te zijn f 104.784.641,53^o, derhalve f 52.549.717,58^o lager, en wel tengevolge van hoogere uitgaven tot een bedrag van f 62.877.221,62^o en hoogere middelen ad f 10.327.504,04. Wat de uitgaven betreft, is dit in hoofdzaak het gevolg van afboeking van het nadeelig saldo van het Leeningfonds 1914, groot f 56.390.317,21^o, waarvoor bij de wet van 29 December 1934 (*Staatsblad* No. 732) machtiging werd verleend, terwijl voor rentedragende kasvoorschotten aan gemeenten f 7.498.000 meer noodig bleek te zijn geweest. Hiertegenover staat de hoogere opbrengst ad f 10.327.504,04 van de middelen, welk bedrag o.a. is ontstaan door een aflossing ontvangst groot f 3.491.736,98, in zake de uitkeering door het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie wegens waardevermindering van voorraden en aflossing van verstrekt kapitaal, terwijl alsnog werden verantwoord f 5.800.000 wegens aflossing van het voorschot door het Rijk aan het voormalig Wegenfonds verstrekt en f 1.248.407,89 wegens het batig slot der rekening van het Fonds tot verbetering van de Kustverdediging.

DIENSTJAAR 1934.

De voorloopige gegevens leveren de volgende uitkomsten op:

Titel A. Gewone dienst.

Uitgaven	f 647.445.053,11 ¹⁾
Middelen	„ 610.249.875,—
Nadeelig saldo	<u>f 37.195.178,11</u>

Titel B. Kapitaaldienst.

Uitgaven	f 1.020.470.623,79 ²⁾
Middelen	„ 93.251.836,—
Nadeelig saldo	<u>f 927.218.787,79</u>

¹⁾ Dit bedrag is het in bijlage A (zie pag. 814) laatste kolom genoemde bedrag ad f 668.069.996,43, verminderd met de nog niet in de daar genoemde cijfers verwerkte overbrenging ad f 27.500.000 wegens aflossing van Staatsschuld naar den Kapitaaldienst en verhoogd met f 6.875.056,68, zijnde het verschil tusschen de ontvangsten, voortvloeiende uit de extra-heffingen ingevolge art. 3 der „Crisisuitvoerwet” 1931, *Staatsblad* No. 553, ad f 8.005.011 en de tot heden ten laste van den dienst 1934 gebrachte uitgaven, welke uit die heffingen worden gefinancierd ad f 1.129.954,32.

²⁾ Dit bedrag is het in bijlage A vermelde bedrag ad f 992.970.623,79, vermeerderd met de nog niet naar den Kapitaaldienst overgebrachte f 27.500.000 in noot 1 genoemd. Onder het bedrag van f 992.970.623,79 is begrepen een bedrag van f 897.403.500 voor versterkte aflossing wegens conversie van Staatsschuld.

Het voor het jaar 1934 op den gewonen dienst becijferd nadeelig saldo bedraagt, blijkens bovenstaand overzicht, f 37.195.178,11, doch werd, daar de in noot 1 vermelde rectificaties nog niet in de begrotingscijfers konden worden verwerkt, in bijlage A gesteld op f 57.820.121,43, welk laatste cijfer in de hiernavermelde bespreking is aangehouden.

Blijkens de aanvankelijk toegestane begrotingen werd aan gewone uitgaven geraamd f 731.051.364 en aan gewone middelen f 463.446.818. Aanvankelijk werd dus een nadeelig saldo verwacht van f 267.604.546.

Onderstaande staat geeft een overzicht van de thans in de begroting vermelde cijfers:

1934 Titel A. Gewone dienst	Aanvankelijk toegestaan	Voorloopig resultaat	Verskil
Uitgaven	f 731.051.364,—	f 668.069.996,43	f 62.981.367,57
Ontvangsten	„ 463.446.818,—	„ 610.249.875,—	„ 146.803.057,—
Nadeelig saldo	f 267.604.546,—	f 57.820.121,43	f 209.784.424,57 ¹⁾

¹⁾ De omstandigheid, dat de uitkomst f 209.784.424,57 gunstiger is dan de raming, houdt uiteraard verband met de genomen maatregelen tot verhooging van de middelen en tot verlaging van de uitgaven, welke in de aanvankelijke begroting niet waren verwerkt.

A. MIDDELEN.

De aanvankelijke raming der middelen ad f 463.446.818 werd verhoogd wegens:

a. verlenging van in 1934 aflopende belastingheffingen	„ 60.138.000
b. nieuwe belastingheffingen	„ 95.420.000
c. overbrenging van belasting- en andere middelen van het Leeningfonds 1914	„ 14.058.064
d. saldo van verhoogingen en verlagingen van verschillende middelenposten	„ 154.040

Totaal nader geraamd f 633.216.922

Volgens de voorloopige cijfers hebben de middelen opgebracht f 610.249.875
derhalve minder f 22.967.047

Het bedrag der aanvankelijk geraamde uitgaven was f 731.051.364,—
Gelijk o.a. in de Millioenennota over 1934 en op pag. 6/7 dier Nota over 1935 werd medegedeeld, zou dit bedrag als volgt worden verlaagd:

10. Met de opbrengst der salariskorting ad f 10.017.613,—
(diverse hoofdstukken)

20. Met de besparing van de groote conversie van Staatsschuld, na aftrek van de kosten en van de uitgaven der tweede leening 1933 (VILIA)

30. a. Met de korting op de uitkeering aan de gemeenten uit het Gemeentefonds f 7.216.667,—

b. Met de uitgavenbesparing tengevolge van de verlenging van heffingen ten bate van dat fonds

„ 16.260.000,—
Waardoor VIIB ontlast wordt met .. 23.476.667,—

40. Met de vervallen bijdrage aan het Spoorwegpensioenfonds (IX) .. 9.140.000,—

50. Met de overbrenging van aflossing Staatsschuld naar den Kapitaaldienst (VILIA) .. 27.500.000,—

60. Met het vervallen van de bijdrage ter dekking van het tekort in het Leeningfonds 1914, in verband met de opheffing van dat fonds (VIIB) .. 56.898.718,—

In totaal derhalve eene vermindering met f 141.876.576,—
terwijl Hoofdstuk VIIA moest worden belast met de uitgaven voor rente en aflossing ten laste van het opgeheven Leeningfonds 1914

„ 70.956.782,—
derhalve eene vermindering van de uitgaven van den dienst 1934 met .. f 70.919.794,—

Zoodat het uitgavenpeil van 1934 zou zijn gedaald tot f 660.131.570,—
Het is gedaald tot „ 647.445.053,11

derhalve minder f 12.686.516,89

Hiervan komt voor rekening: van de rente van schatkistpapier pl.m. f 8.100.000; van het tekort in het Gemeentefonds pl.m. f 8.200.000, in hoofdzaak tengevolge van hoogere opbrengst der middelen; van het tekort der Spoorwegen pl.m. f 1.200.000, terwijl overigens voor diverse doeleinden, gelijk hierna wordt aangegeven, minder werd uitgegeven dan oorspronkelijk werd verwacht. Daartegenover staat een grooter uitgave van ongeveer f 6,9 millioen, wegens uitkeering van de opbrengst van extra-heffingen als omschreven in de bovenste noot 1 op deze blz., eerste kolom.

Evenals in de Nota van het vorig jaar moge op den grond in die Nota vermeld, thans volgen een opgave van het rekening-saldo volgens de laatste Afboekingswet en van de daaropvolgende jaarsaldi.

Dienst- jaar.	Voor- of na- deelige saldi van den ge- wonen dienst	Voor- of na- deelige saldi v. d. kapitaal- dienst	Opbrengst van geldleeningen
	Nad. Titel A	Titel B	
saldo vol- gens de laatste af- boekingswet *)			
	nihil	— 141.853.777,06	—
1929 + 58.207.904,82	—	158.773.136,57	42.000.000,—
1930 + 27.942.986,41 ⁵⁾	—	43.556.316,54	—
1931 — 45.599.667,—	—	131.288.888,22 ⁵⁾	40.093.351,50
1932 — 76.048.553,12	—	333.553.937,20 ⁵⁾	505.864.650,31
1933 — 55.871.028,28	—	394.088.358,46 ⁵⁾	498.873.000,—
1934 — 37.195.178,11 ²⁾	—	927.218.787,79 ²⁾	905.461.774,50

^{*)} Wet van 14 Dec. 1933 *Staatsblad* No. 692.
¹⁾ Bij de in kolom 3 opgenomen nadeelige saldi van den kapitaaldienst dient in aanmerking te worden genomen, dat ten laste van dien dienst in de jaren 1932, 1933 en 1934 voor versterkte aflossing wegens conversie van Staatsschuld is uitgegeven respectievelijk f 299.472.000, f 184.327.000 en f 897.403.500, terwijl in 1933 f 115.000.000 als geldleening aan Indië werd verstrekt.

²⁾ Zie noot 1 en 2 op deze pagina, eerste kolom.

Bijlage A

ALGEMEENE VERZAMELSTAAT DER RIJKSBEGROTING VOOR HET DIENSTJAAR 1936.

TITEL A. GEWONE DIENST

OMSCHRIJVING.	Geraamd voor 1936	Toegestane uitgaven en geraamde Middelen voor 1935. ¹⁾	Verschil tusschen de raming voor 1936 en de bedragen toegestaan (geraamd) voor 1935.		Vermoedelijk be-loop der uitgaven en vermoedelijke opbrengst der Middelen voor 1934. ²⁾
			Meer.	Minder.	
UITGAVEN.					
Totalen der titels A van de hoofdstukken der begrooting van uitgaven.					
Hfdst. I Huis der Koningin	f 1.550.000,—	f 1.550.000,—			f 1.428.419,40
„ II Hooge Colleges van Staat en Kabinet d. Koningin	„ 1.881.569,—	„ 1.896.193,—		f 14.624,—	„ 1.794.747,11
„ III Buitenlandsche Zaken	„ 3.429.219,—	„ 3.608.000,—		„ 178.781,—	„ 3.311.556,78
„ IV Justitie	„ 26.047.882,—	„ 25.989.907,—	f 57.975,—		„ 25.122.307,64
„ V Binnenlandsche Zaken	„ 17.751.445,—	„ 17.005.106,—	„ 746.339,—		„ 12.594.654,—
„ VI Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	„ 150.678.415,—	„ 148.132.800,—	„ 2.545.615,—		„ 148.170.095,68
„ VIIA Nationale Schuld	„ 147.045.211,—	„ 146.712.887,—	„ 332.324,—		„ 145.645.775,42
„ VIIB Financiën	„ 58.770.832,—	„ 80.382.644,—		„ 21.611.812,—	„ 56.301.844,67
„ VIII Defensie	„ 87.646.126,—	„ 87.712.505,—		„ 66.379,—	„ 85.673.537,—
„ IX Waterstaat	„ 50.573.300,—	„ 46.454.598,—	„ 46.118.702,—		„ 62.887.356,60
„ X Handel, Nijverheid en Scheepvaart	„ 12.255.940,—	„ 4.248.529,—	„ 8.007.411,—		„ 4.672.867,02
„ XI Landbouw en Visscherij	„ 7.778.627,—	„ 8.520.127,—		„ 741.500,—	„ 8.418.688,96
„ XII Sociale Zaken	„ 128.415.187,—	„ 121.086.857,—	„ 7.328.330,—		„ 106.907.142,—
„ XIII Koloniën	„ 17.090.909,—	„ 17.061.519,—	„ 29.390,—		„ 5.134.843,—
„ XIV Onvoorziene Uitgaven	„ 30.000,—	„ 30.000,—			„ 6.161,75
	f 710.944.662,—	f 710.391.672,—	f 23.166.086,—	f 22.613.096,—	f 668.069.996,48
			„ 552.990,—		
MIDDELEN.					
Totaal van den ramingstaat (titel A).	f 601.988.638,—	f 625.530.287,—		„ 23.541.649,—	„ 610.249.875,—
Voordeelig saldo					
Nadeelig saldo	f 108.956.024,—	f 84.861.385,—			f 57.820.121,48

TITEL B. KAPITAALDIENST.

OMSCHRIJVING.	Geraamd voor 1936	Toegestane uitgaven en geraamde Middelen voor 1935. ¹⁾	Verschil tusschen de raming voor 1936 en de bedragen, toegestaan (geraamd) voor 1935.		Vermoedelijk be-loop der uitgaven en vermoedelijke opbrengst der Middelen voor 1934. ²⁾
			Meer.	Minder.	
UITGAVEN.					
Totalen der titels B van de hoofdstukken der begrooting van uitgaven.					
Hfdst. V. Binnenl. Zaken	f 13.182.500,—	f 10.070.400,—	f 3.112.100,—		f 8.505.702,—
„ VIIA. Nationale Schuld	„ 6.780.000,—	„ 780.000,—	„ 6.000.000,—		„ 898.183.500,—
„ VIIB. Financiën	„ 61.156.034,—	„ 38.105.786,—	„ 23.050.248,—		„ 63.449.772,05
„ VIII. Defensie	„ 323.000,—	„ 287.000,—	„ 36.000,—		„ 169.315,—
„ IX. Waterstaat	„ 10.164.000,—	„ 6.690.000,—	„ 3.474.000,—		„ 22.541.074,75
„ XI. Landbouw en Visscherij	„ 320.000,—	„ 350.000,—		f 30.000,—	„ 121.259,99
	f 91.925.534,—	f 56.283.186,—	f 35.672.348,—	f 30.000,—	f 992.970.623,79
			„ 35.642.348,—		
MIDDELEN.					
Totaal van den ramingstaat (titel B).	„ 23.744.470,—	„ 19.420.276,—	f 4.324.194,—		„ 93.251.836,—
Voordeelig saldo					f 899.718.787,79
Nadeelig saldo	f 68.181.064,—	f 36.862.910,—			

GEHEELE DIENST.

SALDI.	Geraamd voor 1936	Vastgestelde begrooting 1935.	Vermoedelijke uitkomst dienst 1934.
Voordeelig saldo titel A			
Nadeelig saldo „ A	f 108.956.024,—	f 84.861.385,—	f 57.820.121,48
Voordeelig saldo „ B			
Nadeelig saldo „ B	„ 68.181.064,—	„ 36.862.910,—	„ 899.718.787,79
Voordeelig saldo Geheele dienst			
Nadeelig saldo „ „	f 177.137.088,—	f 121.724.295,—	f 957.538.909,22

1) Cijfers der vastgestelde begrooting 1935, gegroepeerd volgens de tegenwoordige departementale indeeling.

2) De in deze kolom vermelde bedragen zijn gegroepeerd volgens de tegenwoordige departementale indeeling.

DIENSTJAAR 1935.

De begrooting van het loopende dienstjaar 1935 is, wat den gewonen dienst betreft, *vastgesteld* als volgt:

uitgaven	f 710.391.672
inkomsten	„ 625.530.287

zoodat een nadeelig saldo is geraamd van f 84.861.385

De maatregelen tot dekking van dit tekort, alsmede de wijzigingen, welke in den loop van het dienstjaar nog noodig bleken, worden nog nader besproken.

DIENSTJAAR 1936.

Thans kan worden overgegaan tot een bespreking van het dienstjaar 1936.

Teneinde een duidelijk overzicht te geven van de raming der uitgaven en middelen van genoemd dienstjaar, in vergelijking met de bedragen, welke aanvankelijk voor 1935 zijn toegestaan en geraamd, moge worden verwezen naar de bijlagen A. en B. dezer nota, waarbij nog zij opgemerkt, dat in verband met

de instelling en wijziging van eenige Departementen de nummering der Hoofdstukken gedeeltelijk is veranderd.

Titel A. Gewone dienst.

uitgaven f 710.944.662
inkomsten „ 601.988.638
zoodat een nadeelig saldo is geraamd van f 108.956.024

In de Memorie van Toelichting bij het ontwerp van wet tot verlaging van de openbare uitgaven (April 1935) werd ten aanzien van het te verwachten tekort op de begrooting van 1936, dat op f 75 miljoen werd geraamd, het volgende medegedeeld:

„Een juiste raming van het over 1936 te verwachten tekort is in de bestaande omstandigheden uiterst moeilijk. Telkens weder doen zich in het bijzonder op het terrein van de internationale economische verhoudingen gebeurtenissen voor, die van grooten invloed zijn op onze Staatsfinanciën. Ramingen, die op het tijdstip, waarop zij worden gemaakt, volkomen verantwoord zijn, blijken soms reeds na enkele maanden door nieuwe, geheel onverwachte feiten achterhaald te worden. Het hieronder becijferde tekort voor 1936 moet daarom met alle voorbehoud worden aanvaard. Bij deze becijfering is er van uitgegaan, dat de middelen in dat jaar in totaal niet minder zullen opbrengen dan het hierboven reeds met 30 miljoen verminderde ramingcijfer voor 1935. Dit beteekent al, dat gerekend wordt met een mindere opbrengst van verschillende belastingen, omdat de opcenten op de inkomstenbelasting en de vermogensbelasting, geheven krachtens de wet van 4 Maart 1935 (*Staatsblad* No. 70), die over 1935 slechts voor twee derde gedeelte ten bate van het Rijksbudget komen, over 1936 voor het geheel haar invloed zullen doen gevoelen.”

In de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer nopens hetzelfde ontwerp (Juli 1935) liet de Regeering zich als volgt uit:

„Op grond van hare ervaringen op dit punt, sinds de indiening van het bezuinigingsontwerp, is de Regeering, vooral na het binnenkomen der eerste gegevens voor de begrooting 1936, tot de conclusie gekomen, dat het in de toelichting op het ontwerp op f 75 miljoen gestelde tekort op die begrooting aanzienlijk hooger zal blijken. Ongetwijfeld zullen de — onder het bovenvermelde voorbehoud — voor belastingverlaging in uitzicht gestelde f 20 miljoen voor de dekking van het grootere tekort noodig zijn en dan zal er nog een zeker deficit overblijven, waarvan de omvang nog niet nauwkeurig is te schatten. Voor zoover die belastingverlaging, om de in de Memorie van Toelichting opgesomde redenen volstrekt onvermijdelijk moet worden geacht, zal de Regeering zoeken naar middelen, die het niettemin mogelijk zullen maken haar te doen doorgaan.”

Zoals uit de ingediende begrooting blijkt, is deze voorloopige conclusie juist geweest. Er blijft, ook als men het geheele bovenvermelde bedrag van f 20 miljoen voor dekking van uitgaven bestemt, nog een tekort over.

Het is gewenscht den loop der budgetaire cijfers vanaf de indiening der begrooting voor het jaar 1935 te volgen teneinde een inzicht te krijgen in den door het daarna ingediende bezuinigingsontwerp wel eenigszins gecompliceerd geworden ontwikkelingsgang der budgetaire cijfers.

Dit inzicht is zeer noodig omdat het den grondslag moet leveren voor de beoordeeling van de bijzondere moeilijkheden, die het gevolg zijn van de zoo snel veranderende omstandigheden. Veranderingen, waaraan de Regeering haar maatregelen moet aanpassen, op gevaar af insequent te schijnen.

Het tekort op de begrooting voor 1935 was aanvankelijk geraamd op rond f 92.992.000 vervolgens werden daarin verwerkt de verhoogen van de heffing op motorrijtuigen ad f 7,5 miljoen, alsmede enkele verminderingen van uitgaafposten van ondergeschikten aard, zoodat het tekort werd vastgesteld op f 84.861.385

Van het plan tot dekking van dit tekort zijn de volgende maatregelen in het jaar 1935 effectief geworden:

Vermindering van pensioenlasten	f 3.000.000
Verlaging van het tekort van het Gemeentefonds	„ 20.270.000
Verlaging annuïteit Invaliditeitsfonds en Ouderdomsfonds	„ 14.213.000
Tijdelijke heffing op centen Rijksinkomsten- en Vermogensbelasting	„ 14.500.000 ¹⁾
Heffing belasting doode hand	„ 3.000.000
	<u>f 54.983.000</u>
Blijft tekort	f 29.878.385

Dit tekort moest voorts nog worden verminderd met een buiten het dekkingsplan 1935 tot stand gekomen besparing, terzake van overbrenging, voor één jaar, van administratiekosten sociale verzekeringen naar het Ouderdomsfonds A „ 749.300
f 29.129.085

Dit tekort zou moeten worden opgevangen door de navolgende maatregelen, die geleidelijk effectief zouden worden: doorwerken van een aantal besparingen op de uitgaven voor het onderwijs, rond f 10.000.000
vermindering van het Spoorwegtekort

„ 10.000.000
invoering van het capitulantenstelsel en enkele andere besparingen op de defensieuitgaven
„ 5.000.000
<u>f 25.000.000</u>

Het verschil tusschen dit bedrag en het evengenoemde tekort van rond f 29 miljoen vindt zijn oorzaak in hetgeen wordt vermeld in de noot aan den voet van deze bladzijde.

Het aanvankelijk geraamde tekort bleek echter in den loop van het jaar 1935 hooger gesteld te moeten worden door de volgende ongunstige factoren:

Lagere raming van de middelen (vgl. blz. 4 van de Memorie van Toelichting bij het Bezuinigingsontwerp)	„ 30.000.000
Steuern aan de Scheepvaart	„ 8.000.000
Meerdere kosten Werkverschaffing ..	„ 2.550.000
Hooger tekort Spoorwegbedrijf over het jaar 1934 dan bij het opstellen van de begrooting voor 1935 was te voorzien ..	„ 2.000.000
Totaal tekort 1935	f 71.679.085

Het is dit tekort, afgerond op f 75 miljoen, dat, zoals hierboven werd aangehaald, in het bezuinigingsontwerp aanvankelijk ook voor 1936 werd aangenomen, onder het voorbehoud „ceteris paribus”.

Dit voorbehoud nam in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer over het Bezuinigingsontwerp reeds een meer vaste gedaante aan. Thans staat vast, dat het „ceteris paribus” zich noch in de middelen, noch in de uitgaven van 1936 zal realiseeren, zoodat ook na aanneming van het Bezuinigingsontwerp een aanzienlijk nieuw tekort zal moeten worden gedekt.

Dit nieuwe tekort is als volgt ontstaan en levert, gevoegd bij de bovengenoemde f 71.679.085 het totaaltekort op de begrooting voor 1936.

¹⁾ Oorspronkelijk opgenomen in het dekkingsplan 1935 voor f 19.260.000. Voornamelijk tengevolge van de overbrenging van een gedeelte dezer opcenten naar het Werkloosheidssubsidiefonds is dit bedrag verlaagd tot f 14.500.000.

I. Lagere raming der (belasting-)middelen¹⁾ f 7.810.000
 Lagere raming der overige middelen²⁾ .. „ 3.231.649
 f 11.041.649

II. Uitgaven, welke in 1936 weder op de begrooting moeten worden gebracht, omdat de getroffen wettelijke maatregelen slechts voor het jaar 1935 van kracht zijn; dit betreft de annuïteit ten behoeve van het Invaliditeitsfonds ad f 10.223.000, die betreffende het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds ad f 3.000.000 en de overbrenging van de administratiekosten der Sociale Verzekering naar het Ouderdomsfonds A ad f 749.300 of in totaal f 13.972.300.

III. Hoogere uitgaven in 1936 tot een bedrag van rond f 24 miljoen, waartegenover staat een vermindering tengevolge van in de begrooting verwerkte bezuinigingen ad rond f 12 miljoen³⁾, zoodat per saldo de verhooging bedraagt f 12 miljoen. Met betrekking tot de voornaamste der verhoogingen zal hieronder nader worden uiteengezet, waarom zij onvermijdelijk zijn.

Door al deze factoren is het tekort ad rond f 71.600.000
 vermeerderd met ... rond f 11.000.000
 rond „ 14.000.000
 rond „ 12.000.000
 „ 37.000.000

en dus aangegroeid tot rond f 109.000.000

Met dit tekort ad rond f 109 miljoen, waarvan het ontstaan hierboven is uiteengezet, is het einde van de budgetaire moeilijkheden voor het komende jaar nog niet bereikt. Het moet alsnog met de volgende posten worden verhoogd:

Verlaging van den wijnaccijns f 0,7 mill.
 Verlaging van de loodsgelden „ 2,5 „
 Deze beide verlagingen behoeven geen nadere toelichting.
 Verlaging van den accijns op bier en op gedistilleerd .. „ 7 „
 f 10.200.000

Het te dekken tekort stijgt hierdoor uiteindelijk tot f 109.000.000 + f 10.200.000 = rond f 119 mill.

MIDDELEN.

Omtrent de raming der Middelen moge, naast hetgeen reeds werd uiteengezet, het navolgende worden medegedeeld.

De Middelenraming 1935 is geworden:
 Middelen volgens de ingediende begrooting f 625.530.287
 Middelen volgens het dekkingsplan 1935:

¹⁾ De lagere raming der (belasting-)middelen voor 1936 beloopt eigenlijk f 37.810.000. Aangezien evenwel bij de berekening van het tekort 1935 reeds met een daling der middelen van f 30 miljoen is rekening gehouden, wordt hier alleen de verdere daling ad f 7.810.000 genoemd. Overigens is de totaalopbrengst der middelen 1936 feitelijk nog meer gedaald, omdat in dat jaar de volle opbrengst der tijdelijke opcenten op de Rijksinkomsten- en de Vermogensbelasting is uitgetrokken, terwijl in 1935 slechts 2/3 gedeelte van die opbrengst kon worden geraamd. Met inachtneming van dezen factor moet de hierbedoelde verdere verlaging der belastingmiddelen worden gesteld op rond f 15 miljoen en de totale vermindering — vergeleken bij de aanvankelijke raming voor 1935 — derhalve f 45 miljoen.

²⁾ Tegenover deze vermindering van inkomsten staat voor een deel een vermindering van uitgaven (rente en aflossing van de thans vervallen leening 1898, welke door Indië werd gerestitueerd).

³⁾ Dit bedrag stemt niet overeen met dat van f 15,6 miljoen, dat naderhand vermeld wordt, omdat de inmiddels effectief geworden vermindering van het spoorwegtekort zijn uitdrukking vindt in een mindere verhooging van den begrotingspost, waarop dit tekort voorkomt.

a. Belasting van de doode hand f 3.000.000
 b. Tijdelijke opcenten Inkomsten- en Vermogensbelasting „ 14.500.000
 „ 17.500.000
 f 643.030.287

De gewone Middelen voor 1936, zoodals deze zijn verwerkt in den ramingstaat, wijzen een totaal aan van „ 601.988.638
 Alzoo f 41.041.649

minder.

Deze bedragen kunnen worden gespecificeerd als volgt:

	1935	1936	Meer	Minder
Grondbelasting	f 9.870.000	f 10.125.000	f 255.000	—
Inkomstenbelasting	74.200.000	74.600.000	400.000	—
Vermogensbelasting	19.015.000	18.375.000	—	f 640.000
Verdedigingsbel. I	9.200.000	8.000.000	—	1.200.000
Belasting doode hand	3.000.000	2.000.000	—	1.000.000
Dividend- en Tantiëbelasting	12.000.000	12.000.000	—	—
Invoerrechten	97.500.000	84.000.000	—	13.500.000
Statistiekrecht	1.800.000	1.600.000	—	200.000
Accijns op zout	2.000.000	2.500.000	500.000	—
Accijns op geslacht	6.500.000	5.000.000	—	1.500.000
Accijns op wijn	2.800.000	2.700.000	—	100.000
Accijns op gedistill.	31.000.000	28.250.000	—	2.750.000
Accijns op bier	10.000.000	7.000.000	—	3.000.000
Accijns op suiker	50.000.000	53.000.000	3.000.000	—
Accijns op tabak	34.000.000	35.000.000	1.000.000	—
Belasting op gouden en zilveren werken	550.000	475.000	—	75.000
Omzetbelasting	81.500.000	60.000.000	—	21.500.000
Zegelrechten	16.000.000	17.000.000	1.000.000	—
Registratierechten	11.500.000	12.000.000	500.000	—
Successierechten	33.000.000	34.000.000	1.000.000	—
Couponbelasting	5.000.000	5.000.000	—	—
Totaal belastingen	f 510.435.000	f 472.625.000	f 7.655.000	f 45.465.000
Overige gewone middelen	132.595.287	129.363.638	—	3.231.649
Tot. gew. middelen	f 643.030.287	f 601.988.638	f 7.655.000	f 48.696.649

minder f 41.041.649

Aan de groep der kohierbelasting is als nieuwe belasting toegevoegd de belasting van de doode hand. Verder zijn thans in de raming der Inkomstenbelasting en in die der Vermogensbelasting verwerkt de opcenten, welke met ingang van 1 Mei 1935 worden geheven ingevolge de wet van 4 Maart 1935 (*Staatsblad* No. 70). De raming dezer middelen heeft overigens op de gebruikelijke wijze, d.w.z. aan de hand van de kohiercijfers over de laatste jaren, plaats gehad.

Wat de niet-kohierbelastingen aangaat, zijn de ramingen samengesteld aan de hand van de opbrengst over het voorafgaande jaar (1934), vermeerderd of verminderd met het — tot een jaarbedrag herleid — accres of decres van elk middel over de eerste helft van het loopende jaar (1935). Voor de Zegelrechten en Successiebelasting is hierop een uitzondering gemaakt met het oog op het wisselvallig karakter van deze middelen.

Voor de verdere toelichting der middelenraming moge worden verwezen naar de Memorie van Toelichting op het ontwerp der Middelenwet.

Kapitaaldienst.

De Kapitaaldienst wijst voor 1936 een totaal in uitgaven aan van f 91.925.534
 en in ontvangsten van „ 23.744.470
 zoodat het nadeelig saldo bedraagt .. f 68.181.064

Voor 1935 is geraamd: uitgaven f 56.283.186
 ontvangsten „ 19.420.276

Nadeelig saldo 1935 f 36.862.910

MAATREGELLEN TOT DEKKING VAN HET TEKORT.

Thans wordt overgegaan tot een opsomming van de maatregelen, die de Regeering voorstelt tot dekking van het tekort van rond f 119 miljoen.

1. Het wetsontwerp tot verlaging der openbare uitgaven.

De verschillende maatregelen, opgenomen in of aangekondigd bij de toelichting op bovenvermeld ont-

werp (met inbegrip van de afzonderlijke ontwerpen op het stuk van het onderwijs en de keuringsdiensten van waren en van de op blz. 25 der Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag nopens gemeld ontwerp aangekondigde wijziging der Pensioenwet 1922), zouden opleveren een bedrag van f 97.000.000

Dit bedrag moet tengevolge van gedurende het overleg met de Tweede Kamer aangebrachte wijzigingen, waarvan de voornaamste is het vervangen van de instelling van het instituut der kweekelingen met akte bij het lager onderwijs door andere besparingsmaatregelen, aanvankelijk worden verminderd met „ 13.000.000

blijft f 84.000.000

In de plaats van de instelling van het bovenvermelde kweekelingeninstituut zal worden gesteld een algemeene herziening der salarisregeling¹⁾ voor jeugdige ambtenaren, onderwijzers en werklieden in Overheidsdienst, waardoor een besparing zal worden verkregen van „ 8.500.000

Het bedrag stijgt daardoor tot f 92.500.000

Hiervan is reeds in de begroting verwerkt wegens alle maatregelen, die zonder voorafgaande wetswijziging konden worden genomen (met uitzondering van de algemeene salarisverlaging en de bovengenoemde wijziging der jeugdsalarissen) „ 15.600.000

Blijft dus beschikbaar voor dekking van het begrotingstekort f 76.900.000

In deze f 76.900.000 is inbegrepen de f 10 miljoen vermindering van het spoorwegtekort, die op blz. 4 van de Memorie van Toelichting van het bezuinigingsontwerp als deel van de totale besparing is genoemd. Een speciale Commissie heeft de opdracht deze besparing — en zoo mogelijk een verdergaande — te vinden.

Ten overvloede zij er in dit verband nog de aandacht op gevestigd, dat in de f 77 miljoen besparing, die ter zelfder plaatse wordt genoemd, reeds f 10 miljoen vermindering van het spoorwegtekort was inbegrepen (voor de specificatie zie blz. 10 van de Memorie van Toelichting), zoodat in totaal op een vermindering met f 20 miljoen was gerekend, waarvan inmiddels een bedrag van f 3,2 miljoen is effectief geworden en in de begroting verwerkt.

2. Na aanneming van het bezuinigingsontwerp zullen voorts een tweetal uitgaven kunnen worden geschrapt, en een derde uitgave verminderd, die voor 1936 weer op de begroting moesten worden uitgetrokken, omdat de wettelijke maatregelen, waardoor zij in 1935 van de begroting zijn afgevoerd, maar voor één jaar gelden. Het zijn de op blz. 13 dezer Nota genoemde annuïteit ten behoeve van het Invaliditeitsfonds ad f 10.223.000 en de administratiekosten der Sociale verzekeringen ad f 749.300, die naar het Ouderdomsfonds A zouden worden overgebracht, alsmede de vermindering ad f 3 miljoen van de bijdrage aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds.

In totaal vermindert het tekort daardoor met f 13.972.300

3. In alle salaris- en loonschalen met éénjarige opklimming zal deze worden gewijzigd in een tweejarige met verdubbeling van het bedrag der periodieke verhooging.

¹⁾ Voor jeugdige ambtenaren, onderwijzers en werklieden in Overheidsdienst zal een verlaagd jeugdsalaris worden ingevoerd. Zij ontvangen het volle salaris, aan hun betrekking verbonden, eerst op hun 24ste (resp.) 26ste levensjaar. Voor beroepsmilitairen, niet vallende onder het capitulantstelsel, zullen overeenkomstige regelingen moeten worden getroffen. Het bij de invoering van een dusdanige regeling in dienst zijnde personeel, beneden den leeftijd van 24 jaren, behoudt zijn tegenwoordig salaris, doch ontvangt geen verhoogingen totdat het den daarmede corresponderenden leeftijd heeft bereikt.

Overzicht van de hoofdstukken van den gewonnen dienst (1936 en 1935) met vermelding van de vermeerdereiding of vermindering van het saldo van uitgaven en ontvangsten.¹⁾

	1935									
	Uitgaven		Ontvangsten		Saldo		Voordeelige saldi		Nadeelige saldi	
	Voordeelig	Nadeelig	Voordeelig	Nadeelig	Voordeelig	Nadeelig	Meer	Minder	Meer	Minder
Hoofdstuk I	f 1.550.000,—	f 1.548.800,—	f 1.550.000,—	f 1.200,—	f 1.548.800,—	f 1.548.800,—	—	—	—	—
„ II	1.881.569,—	1.817.658,—	1.896.193,—	64.234,—	1.831.959,—	1.831.959,—	—	—	—	14.301,—
„ III	3.429.219,—	2.735.751,—	3.608.000,—	618.468,—	2.989.532,—	2.989.532,—	—	—	—	253.781,—
„ IV	26.047.882,—	20.247.540,—	25.989.907,—	5.457.140,—	20.532.767,—	20.532.767,—	—	—	—	285.227,—
„ V	17.751.445,—	6.164.101,—	17.005.106,—	18.404.141,—	1.399.035,—	1.399.035,—	—	—	—	—
„ VI	150.678.415,—	136.760.800,—	148.132.800,—	14.661.802,—	133.470.998,—	133.470.998,—	—	—	—	—
„ VIIa	147.045.211,—	110.666.971,—	146.712.887,—	60.873.291,—	85.839.596,—	85.839.596,—	—	—	—	—
„ VIIb	58.770.832,—	18.430.856,—	80.382.644,—	9.420.861,—	70.961.783,—	70.961.783,—	—	—	—	—
„ VIII	87.646.126,—	80.492.560,—	87.712.505,—	7.350.793,—	80.361.712,—	80.361.712,—	—	—	—	—
„ IX	50.573.300,—	49.987.489,—	46.454.598,—	2.234.111,—	44.220.487,—	44.220.487,—	—	—	—	—
„ X	12.255.910,—	9.847.716,—	4.248.529,—	2.174.550,—	2.073.979,—	2.073.979,—	—	—	—	—
„ XI	7.778.627,—	5.629.146,—	8.520.127,—	2.687.575,—	5.832.552,—	5.832.552,—	—	—	—	—
„ XII	128.415.187,—	120.743.406,—	121.086.857,—	8.009.380,—	113.077.477,—	113.077.477,—	—	—	—	—
„ XIII	17.090.909,—	16.478.230,—	17.061.519,—	637.741,—	16.423.778,—	16.423.778,—	—	—	—	—
„ XIV	30.000,—	30.000,—	30.000,—	Memorie	30.000,—	30.000,—	—	—	—	—
Belastingen	—	—	—	492.935.000,—	492.935.000,—	492.935.000,—	—	—	—	—
Totaal.....	f 710.944.662,—	f 581.581.024,—	f 710.391.672,—	f 625.530.287,—	f 494.334.035,—	f 494.334.035,—	f 21.709.035,—	f 21.709.035,—	f 55.673.246,—	f 53.287.642,—
		108.956.024,—					Voordeelige saldi 1936 minder.....	f 2.385.604,—		
							Nadeelige „ 1936 meer.....	f 2.385.604,—		f 24.094.639,—

¹⁾ Zonder belastingen. (Voor zooveel betreft hoofdstuk VIIb met uitschakeling van de belastingen).

Hieruit wordt een besparing geraamd van f 1.000.000

4. Met betrekking tot de wachtgelders acht de Regeering het noodzakelijk dat het deel, dat niet herplaatsbaar is, zooveel mogelijk wordt overgebracht naar het Pensioenfonds en wel deels door een strenge keuring (invaliditeitspensioen), deels door de toekenning van een vervroegd en daardoor uiteraard verlaagd ouderdompensioen. Hiervoor moeten middelen in het Pensioenfonds worden vrijgemaakt, hetgeen mede tot taak zou moeten worden gesteld aan de speciale ambtelijke Commissie, welke is ingesteld om de geheele pensioenwetgeving te herzien en te vereenvoudigen. Bovenbedoelde wachtgelders en de onderwijzers, die den leeftijd van 60 jaren hebben bereikt, zouden derhalve op nader te bepalen voorwaarden gepensionneerd kunnen worden. Het aantal wachtgelders zou daardoor met $\pm \frac{1}{4}$ verminderen. De besparing zou bedragen \pm f 900.000

5. De wet, waarbij het Werkloosheidssubsidiefonds werd ingesteld, bepaalt, dat als inkomsten van het fonds onder meer zullen gelden: een uitkeering uit 's Rijks Schatkist tot een nader bij de vaststelling der Rijksbegrooting te bepalen bedrag. Voor het jaar 1935 is deze uitkeering vastgesteld op f 46 miljoen. Ondanks een bijdrage tot dezen omvang moest, als gevolg van de toenemende werkloosheid, de begrooting van het fonds voor 1935 worden ingediend met een tekort van f 4.600.000.

Bij het ontwerpen der fondsbegrooting voor 1936 bevond de Regeering, dat zij, onder handhaving van de Subsidieschaal 1935 op een nadeelig saldo van het Werkloosheidssubsidiefonds moest rekenen van ruim f 14 miljoen. Zou een begrooting met dit tekort zijn ingediend, dan zou — indien ook de rekening over 1936 van het fonds dit tekortcijfer zou aanwijzen —, ingevolge de wet op het Werkloosheidssubsidiefonds dit nadeelig saldo moeten worden overgebracht op de fondsbegrooting van een volgend jaar. Practisch zou dit beteekenen, dat de afzonderlijke crisisdienst, dien de wetgever in 1934 heeft opgeheven, langs een omweg weder zou terugkeeren. Het zal geen betoog behoeven, dat dit behoort te worden vermeden. Er moest derhalve worden gezocht naar middelen, om dit tekort op te vangen. De Regeering meent, dat het een billijke oplossing is, indien begonnen wordt met dit tekort voor de helft voor rekening van het Rijk te nemen. Wil de rekening van het fonds met deze verhoogde bijdrage sluiten, dan zullen de aan de gemeenten te verlenen bijdragen in totaal een bedrag van f 7 miljoen minder moeten bedragen, dan het bedrag, dat zij bij toepassing ook over 1936, der voor 1935 vastgestelde subsidieschaal zouden beloopten. Dit zou kunnen worden bereikt door de krachten die schaal aan de gemeenten toekomstige bijdragen voor alle gemeenten evenredig te verlagen. De Regeering acht deze methode niet aanbevelenswaardig. Zij zou er toe leiden, dat tal van gemeenten niet in staat zouden zijn haar uitgaven te dekken. Voor zoover deze gemeenten niet in aanmerking zouden kunnen worden gebracht voor een extra-bijdrage uit het Werkloosheidssubsidiefonds, zouden zij een rechtstreekschen onderstand uit 's Rijks kas moeten ontvangen, zoodat hetgeen aan den eenen kant zou worden uitgewonnen, aan den anderen kant in den vorm eener verhooging van den post voor de noodlijdende gemeenten weer op de Rijksbegrooting zou verschijnen.

De Regeering zint daarom op middelen om het totaal der werkloosheidsuitgaven te verminderen. Deze laatste vermindering zal dan, zoolang zij het bedrag van f 7 miljoen niet overschrijdt, uitsluitend ten goede moeten komen aan de gezamenlijke gemeentelijke budgetten. Teneinde dit doel te bereiken, stelt de Regeering zich voor een wijziging te brengen in het systeem der subsidieering. Het voor 1935 gekozen systeem kwam hierop neer, dat — afgezien van extra z.g. „subjectieve” bijdragen aan individueele gemeen-

ten, wier begrotingspositie daartoe aanleiding gaf — aan alle gemeenten zonder uitzondering een „objectieve” bijdrage werd toegekend ten bedrage van dat deel der gemeentelijke werkloosheidsuitgaven, dat het bedrag van 15 pCt. der gemeentelijke belastingcapaciteit te boven ging. Dit systeem had de verdienste, dat alle gemeenten daardoor in gelijke mate door de werkloosheidsuitgaven werden gedrukt. Uit een oogpunt van verdeling der lasten naar draagkracht had het derhalve voortreffelijke eigenschappen.

Intusschen kleefde aan het systeem — het werd bij de beraadslagingen over het wetsontwerp tot instelling van het werkloosheidssubsidiefonds reeds in het licht gesteld — het nadeel, dat de gemeenten, welke werkloosheidsuitgaven meer bedroegen dan 15 pCt. harer belastingcapaciteit, nu geen eigen financieel belang hadden bij de beperking dier uitgaven. Het meerdere werd immers door het fonds betaald. De Regeering heeft dit bezwaar aanvankelijk niet zoo ernstig laten wegen. Zij meende, dat het stijgen der uitgaven door controle van Rijkswege in voldoende mate was te ondervangen, en dat het bezwaar zeker niet opwoog tegen het voordeel der gelijkmatige drukverdeling, die het systeem met zich bracht. De uitkomst heeft intusschen bewezen, dat dit te optimistisch was gezien en dat de critici van het systeem het gelijk meer aan hun kant hadden gehad, dan de Regeering verleden jaar meende. Deze overwegingen zullen de Regeering moeten doen besluiten het voor 1935 gekozen stelsel voor 1936 niet ongewijzigd te handhaven. De ondergeteekende stelt zich voor, in overleg met zijn ambtgenooten van Sociale Zaken en van Binnenlandsche Zaken voor 1936 een regeling te bevorderen, die zal berusten op zoodanige grondslagen, dat de gemeenten zelve er mede een financieel belang bij zullen hebben, dat iedere niet onvermijdelijke stijging dezer uitgaven zal worden tegengegaan.

Daarnaast heeft de Minister van Sociale Zaken reeds maatregelen genomen om de controle van Rijkswege op de werkloosheidsuitgaven te verscherpen, terwijl deze bewindsman voorts nog andere middelen overweegt, om zonder het peil der uitkeeringen aan te tasten tot verlaging van het totaal der werkloosheidsuitgaven te geraken.

Belastingverhoging.

Aangezien het Rijk niet in staat is om zonder het treffen van bijzondere maatregelen een bedrag van f 53 miljoen in het Werkloosheidssubsidiefonds te storten, is eenige versterking der middelen door verhoogde belastingheffing niet te ontgaan. De ondergeteekende is echter van oordeel, dat het minder gewenscht moet worden geacht deze verhoogde heffing te doen geschieden ten bate der algemeene middelen. Daardoor zou haar zeer exceptioneel karakter niet voldoende uitkomen. Verre geeft hij er de voorkeur aan deze middelen toe te voegen aan het Werkloosheidssubsidiefonds. Dit beteekent tevens, dat — waar de wet tot instelling van dit fonds voorloopig niet langer van kracht is, dan tot 1 Januari 1937 — deze middelen alleen worden gevraagd voor het jaar 1936. Bij de indiening der begrooting voor 1937 zal de zaak dan opnieuw onder het oog moeten worden gezien.

De bijzondere heffingen ten bate van het fonds, waarvan de ondergeteekende de totstandkoming zou willen bevorderen, zijn de navolgende:

a. Een heffing van 20 opcenten op de omzetbelasting.

Deze maatregel zal een bate opleveren van ongeveer f 12.000.000

b. Een heffing van 20 opcenten op de rechten van successie, van overgang en van schenking. De opbrengst wordt geraamd op „ 6.800.000

c. Een heffing van 20 opcenten op de evenredige zegelrechten zal opbrengen \pm „ 1.600.000

d. Een heffing van 20 opcenten op de

rechten en boeten van registratie, met uitzondering van het recht wegens het geplaatste kapitaal van naamlooze vennootschappen enz., zal opbrengen . . . ± f 2.000.000

e. Een heffing van 20 procenten op de dividend- en tantiëmebelasting zal opbrengen „ 1.800.000

f. Tenslotte zal de Regeering met een voorstel tot heffing eener belasting op buitenlandsche plezierreizen komen.

De vermoedelijke opbrengst is voor de eerste maal zeer moeilijk te ramen. Voorzichtigheidshalve worde zij niet hooger gesteld dan „ 2.000.000

De totale opbrengst dezer nieuwe heffingen belooft f 26.200.000

Komen deze heffingen tot stand, dan zal de bijdrage aan het fonds ten laste van de algemeene mid- delen kunnen worden verminderd met f 26.200.000

Totaal . . . f 118.972.300

Na de volledige doorvoering van alle bovenstaande maatregelen — waarbij te allen overvloede de aandacht er op wordt gevestigd, dat een niet onbelangrijk bedrag van de aangegeven besparingen eerst geleidelijk effectief zal worden — zal, indien niet opnieuw ongunstige factoren intreden, het begrootings- evenwicht dus ongeveer zijn bereikt.

AANTEKENINGEN.

De financiële politiek van de Regeering.

Aan het bovenstaande heeft de Minister van Financiën nog het volgende toegevoegd.

Toen het Bezuinigingsontwerp in het voorjaar van dit jaar werd ingediend, heeft men op grond van de toen beschikbare gegevens en onder alle voorbehoud, een tekort voor 1936 geconstrueerd van ongeveer f 75 miljoen. In andere jaren is het geen gewoonte anders dan bij de indiening der Rijksbegrooting tekorten te gaan ramen, maar het Bezuinigingsontwerp maakte het uiteraard noodzakelijk tusschentijds een soort „Millioenennota” te publiceeren. Dit moest geschieden op een tijdstip, waarop de naaste toekomst meer dan ooit in nevelen van allerlei aard gehuld was. Daargelaten, dat het Bezuinigingsontwerp, hangende tusschen twee begrootingen, technisch de situatie min of meer compliceert en daardoor het overzicht bemoeilijkt, zoodat in deze Nota meer dan anders zorg moest worden gedragen, dat de lezer den draad in het budgetair labyrint niet verliest, leerde de ervaring met deze tusschentijdsche constructie, dat zij geen genoegzame stevigheid bezat om daarop te blijven voortbouwen. Kon in April nog eenige belastingverlaging in uitzicht worden gesteld, in Juli bleek deze mogelijkheid al aan de kim der nieuwe begrooting te verdwijnen, en thans is zij niet alleen geheel verdwenen, maar heeft moeten plaats maken voor het tegendeel: belastingverhooging. Wel is waar komt deze ten deele in de plaats van lasten, die worden verlaagd, omdat de economische of financiële belangen zulks vorderen — verlaging van de loodsgelden, die de concurrentiemogelijkheden onzer havens belemmerden; verlaging van den wijnaccijns, die den export van meer Nederlandsche en Nederlandsch-Indische goederen naar Frankrijk zal bevorderen, verlaging van den accijns op bier en gedistilleerd, die het fiscaal optimum verre hadden overschreden, — maar voor een grooter deel is dit niet het geval.

De onvermijdelijkheid dezer ontwikkeling wordt duidelijk als men op grond van het reeds in deze Nota medegedeelde, zich voor oogen houdt door welke factoren het in het voorjaar 1935 geuite vermoeden omtrent het in 1936 te verwachten tekort, is teniet gedaan. Deze factoren zijn van tweeërlei aard.

1o. De opbrengst der middelen zal — tot ruim f 10 miljoen door vrijwillige verlaging — met nog ruim f 25 miljoen terugloopen, nadat de raming der

middelen in het voorjaar reeds met f 30 miljoen was verlaagd. Deze teruggang, in totaal f 55 miljoen, is samengesteld uit deze f 30 miljoen, uit de f 15 miljoen, welke in noot 1 op blz. 816 worden besproken en uit de ruim f 10 miljoen, welke verloren gaan door verlaging van den wijn-, bier- en gedistilleerd accijns en door de verlaging der loodsgelden. Het behoeft geen betoog, dat een dergelijk terugloopen der middelen niet aanstonds in gelijke mate door uitgavenvermindering kan worden opgevangen, te minder nu tegelijkertijd verhooging van uitgaven onvermijdelijk is. Deze laatste, ad rond f 24 miljoen, zou echter geen bijzondere zorgen hebben gebaard, indien het terugloopen der middelen niet plaats had gevonden. Integendeel, indien de Regeering zich niet genoopt had gezien de raming der inkomsten in den loop van dit jaar met f 45 miljoen te verlagen, dan zou niet alleen de uitgavenverhooging mogelijk zijn geweest zonder belastingverhooging, doch er zou ook voldoende ruimte voor belastingverlaging — zelfs boven de reeds meermalen genoemde f 10 miljoen — zijn geweest, zooals oorspronkelijk in uitzicht was gesteld.

2o. Nieuwe onvermijdelijke uitgaven zullen moeten worden gedaan. De noodlijdende gemeenten vorderen een hooger bedrag aan onderstand; door het bevolkingsaccrès en het afvloeien van boventallige onderwijzers vraagt de Onderwijsbegrooting, ondanks de doorwerking van talloze bezuinigingen, weer enkele miljoenen meer; de stijging van den rentevoet legt een zwaarder last op het budget voor de Nationale Schuld; het Spoorwegtekort beweegt zich door de dalende ontvangsten ondanks steeds voortgezette bezuiniging op de exploitatiekosten nog steeds in stijgende lijn; de in het afgelopen jaar nog weer vermeerderde werkloosheid verplicht tot het geven van een aanmerkelijk hoogere bijdrage aan het Werkloosheidsfonds, omdat de gemeenten niet in staat zijn de verhooging der uitgaven, die daarvan het gevolg is, alleen te dragen. Omtrent het dwingend karakter dezer uitgaven zal wel geen verschil van meening bestaan.

Het behoeft geen betoog, dat ongunstige factoren van een dergelijken omvang den ondergeteekende op korten termijn voor een ernstige beslissing hebben geplaatst. De begrooting met een aanzienlijk tekort indienen scheen hem onder de huidige omstandigheden in hooge mate onwenschelijk. Op zeer korten termijn opnieuw de uitgaven vrij sterk te verminderen, was zonder nauwkeurige voorbereiding niet mogelijk. Een dergelijke vermindering wordt uiteraard telkens moeilijker, hoezeer zij niettemin, zooals uit het voorafgaande blijkt, onvermijdelijk zal blijken te zijn. Reeds werden onder de nieuwe uitgaven, die aanvankelijk in de concept-begrooting waren opgenomen, zeer belangrijke bedragen geschrapt, waarvan het twijfelachtig is of in het achterwege blijven dier uitgaven op den duur zal kunnen worden berust. Eenige belastingverhooging was dus onvermijdelijk.

De belastingverhoogingen zijn zoo gekozen, dat de vermeerderde druk zeer verdeeld en zoo min mogelijk voelbaar zal zijn. Een nieuwe heffing, die plezierreizen naar het buitenland in zekere mate belast, kan zelfs vanuit ander gezichtspunt dan het fiscale, zeer goed worden verdedigd. Wel ontveinst de Regeering zich geenszins, dat belastingverhooging aanpassing aan een lager levensniveau min of meer bemoeilijkt, doch in een tijd als de huidige heeft elke maatregel tot vermindering van tekorten zijn speciale bezwaren.

Zooals uit het voorafgaande zal zijn gebleken, draagt de voorgestelde belastingverhooging f 26 miljoen, waartegenover staat een verlaging van andere lasten ad f 10 miljoen, zoodat per saldo een bedrag van f 16 miljoen door verzwaring van lasten zal moeten worden gevonden, hetgeen in verband met den omvang van het totaal tekort van f 119 miljoen niet buitensporig kan worden genoemd.

De Regeering is er zich zeer wel van bewust, dat over een eenigszins ruimer tijdvak bezien, met de ge-

noemde voorzieningen niet kan worden volstaan. Immers, al dadelijk valt rekening te houden met de onvermijdelijkheid, dat in de naaste toekomst verschillende nieuwe uitgaven dekking zullen komen vragen.

Uit dit alles blijkt wel hoe ontzaglijk zwaar de strijd is, dien de Regeering heeft te voeren tegen telkens weder optredende nieuwe factoren, die het begrotingsevenwicht verstoren. In dezen toestand zal geen afdoende verbetering komen, zoolang het met onze volkswelvaart zal blijven gaan in dalende lijn. Dalende inkomsten enerzijds, stijgende uitgaven ter leniging van allerlei vormen van nood anderzijds zullen haar noodlottigen invloed op de financiën van alle Overheidslichamen blijven oefenen. In het herstel der volkshuishouding, waarvan de Staatshuishouding een onderdeel, geen tegendeel is, ligt de sleutel, die de poort naar het algeheel herstel der Overheidsfinanciën zal hebben te ontsluiten. De Regeering heeft zich hiervan van den aanvang af rekenschap gegeven. Zij heeft het nooit anders begrepen dan dat haar taak zou zijn al het mogelijke te beproeven om den achteruitgang der volkswelvaart in een voorwaartsche beweging te doen verkeerren. Daarbij moest zij echter in het oog houden, dat er hier wisselwerking is. Even waar als het is, dat gezonde Overheidsfinanciën niet kunnen bestaan, zonder een gezonde volkshuishouding, even waar is het, dat er geen gezonde volkshuishouding kan zijn zonder gezonde Overheidsfinanciën. En aangezien het een der grondbeginselen is van een goed financieel beheer, dat de verteringen in overeenstemming moeten zijn met de inkomsten, moest de vermindering der volkswelvaart er wel toe leiden onze Overheidshuishouding op meer bescheiden voet in te richten. De Regeering moest, wilde zij er in slagen de volkswelvaart weder te doen toenemen, beginnen met het feit van de vermindering dier welvaart te aanvaarden en daaruit de onvermijdelijke consequenties te trekken.

Wie dit voor oogen houdt, zal tevens begrijpen, dat het slechts uiterste noodzaak is geweest, die er de Regeering toe heeft kunnen brengen een begroting in te dienen als de onderwerpelijkke, die opnieuw den belastingdruk komt verzwaren. Terwijl in deze dagen niets zoo wenschelijk zou zijn als een verlaging der lasten, waaronder ons volk gebukt gaat, wordt in stede daarvan een verhooging voorgesteld. Het op korten termijn verder omlaag brengen der uitgaven was echter een onmogelijkheid, vooral omdat, naarmate de economische moeilijkheden voortduren, het deel der uitgaven, dat rechtstreeks uit die economische moeilijkheden voortspruit, in verhouding tot de overige uitgaven steeds grooter wordt. Men denke, om twee belangrijke voorbeelden te noemen, aan het spoorwegtekort en de uitgaven, die het Rijk doet voor de werkloosheid, twee zaken, die tezamen voor meer dan 100 miljoen gulden op de voor het jaar 1936 beschikbare middelen beslag leggen. Wilde de Overheid haar taak in het bijzonder tegenover de door werkloosheid getroffen en kunnen blijven vervullen, dan was deze belastingverhoging onmisbaar. Dit neemt niet weg, dat de Regeering haar gevoelt als een ernstig nadeel en er daarom met alle kracht naar zal blijven streven te bereiken, dat zij tot den kortst mogelijken duur zal kunnen worden beperkt.

Blijft in het licht der feiten, die op onze verminderende volkswelvaart wijzen, een in overeenstemming brengen onzer Overheidshuishouding met die verminderde welvaart plicht, dit beteekent niet, dat de Regeering zich bij de feiten berustend neerlegt. Dit is in het verleden niet geschied en de Regeering zal dit in de toekomst evenmin doen. Zonder ophouden is zij werkzaam om ieder middel te beproeven, dat geschikt is om ons te doen behouden wat wij hebben of ons iets waardevols te doen verkrijgen, dat wij nog niet bezitten. Er is langzamerhand geen terrein van het bedrijfsleven, of er zijn Overheidsmaatregelen genomen. Op het gebied van landbouw en vischerij zijn de meest uitgebreide steunmaatregelen ge-

troffen. Contingentereeringsmaatregelen helpen overal, waar het mogelijk is, het binnenlandsche afzetgebied te behouden of uit te breiden. De scheepvaart wordt op verschillende wijzen geholpen. Dag in dag uit zijn onze handelsdelegaties in de weer om met de verschillende landen tot akkoorden te geraken, die voor ons bedrijfsleven het beste geven, wat in de bestaande omstandigheden te bereiken is. Ook de Regeering vermag daarbij echter geen ijzer met handen te breken.

Naast hetgeen gedaan werd en nog dagelijks gedaan wordt om met behulp van al deze indirecte maatregelen werkgelegenheid te behouden en te verkrijgen, staan de werkzaamheden der Regeering op het terrein der rechtstreeksche werkverruiming. Tot dusver waren deze werkzaamheden in hoofdzaak geconcentreerd in het Werkfonds, dat zoowel voor de uitvoering van openbare werken als voor de financiering van industriële projecten credieten verschafte. Op het voor dit doel in den loop van het jaar 1934 door de Staten-Generaal bewilligde crediet van 60 miljoen gulden is langzamerhand vrijwel beslag gelegd. Wil deze taak verder kunnen worden voortgezet, dan zal verhooging van dit crediet niet kunnen uitblijven. Gelijk ook reeds elders werd medegedeeld, wenscht de Regeering, teneinde het beoogde doel beter te kunnen benaderen, in de thans bestaande organisatie een wijziging te brengen, welke in groote trekken hierop neerkomt, dat voor de financiering van openbare werken het Werkfonds bestemd zal blijven, doch dat voor de verlening van industriële credieten een nieuw instituut, een Maatschappij voor Industrie-financiering, in het leven zal worden geroepen. Door nauwe samenwerking van dit nieuwe instituut met hetgeen reeds bestaat en hetgeen zal worden opgericht ter bevordering eener industriële exploratie vertrouwt de Regeering in de toekomst op dit gebied meer te zullen kunnen bereiken dan in het verleden verkregen kon worden.

Dit alles zal intusschen alleen kunnen worden verwezenlijkt, indien het crediet van den Staat ongegrept is. Wil immers de Overheid credieten beschikbaar kunnen stellen, dan moet zij in staat zijn zich op haar beurt credieten te verschaffen. Men meent wel eens al te gemakkelijk, dat de moeilijkheden van het heden voor een groot deel kunnen worden ondervangen door met behulp van een „vlotte leeningpolitiek” credieten van grooten omvang voor allerlei doeleinden beschikbaar te stellen. Zoo'n vlotte leeningpolitiek zou ons zelfs in tijden, dat de Overheid gemakkelijk leenen kan, spoedig in moeilijkheden kunnen brengen, wanneer deze credieten niet uitsluitend op weloverwogen gronden worden verstrekt. Zoolang men crediet heeft, is leenen niet moeilijk. Het hinkende paard komt echter achteraan in den vorm van rente en aflossing. Wanneer de betaling daarvan onvoldoende verzekerd is, kunnen op den duur ernstige moeilijkheden niet uitblijven.

Is dit alles reeds het geval in normale tijden, wanneer zich op de geldmarkt geen bijzondere moeilijkheden voordoen, hoeveel te meer klemt dit in een tijd als wij thans doormaken, nu die markt gevoeliger is dan ooit te voren. Het advies om een „vlotte leeningpolitiek” te voeren is een al te simplistisch advies. Om vlot te kunnen leenen, moet er een wederpartij zijn, die bereid is het gevraagde crediet te verschaffen. Deze keerzijde van de medaille mag de Regeering nimmer uit het oog verliezen. Dit beteekent niet, dat zij het verlenen van nieuwe credieten moet stopzetten. Het beteekent wel, dat zij zich bij het verlenen daarvan er terdege rekenschap van moet geven, dat de zaak, waarvoor het crediet gegeven wordt, dit waard is en dat de terugbetaling redelijkerwijs is verzekerd. Alleen wanneer deze beginselen worden in acht genomen, kan er op worden gerekend, dat, nadat de tegenwoordige acute moeilijkheden voorbij zullen zijn, op de geldmarkt de middelen zullen kunnen worden gevonden, die de Regeering, wil zij haar

bovenaangeduide plannen volvoeren, zal behoeven. Daarnaast zal bij het financieren van industriële ondernemingen op het volgende gelet moeten worden.

Uit een verkeerde stimulering van de productie voor de binnenlandsche markt zouden ernstige gevaren kunnen ontstaan voor onze betalingsbalans. Grondstoffen, die wij bijna steeds, werktuigen, die wij somtijds uit het buitenland moeten invoeren, moeten met buitenlandsche deviezen worden betaald. Kunnen de daarmee vervaardigde producten alleen op de binnenlandsche markt worden verkocht, dan leveren zij geen buitenlandsche deviezen op. Dit behoefde geen bezwaar op te leveren, indien tengevolge van het stimuleren der binnenlandsche productie de invoer van het buitenlandsche product afnam, zonder dat daartegenover een evenredige vermindering van Nederlandschen uitvoer stond. Bij het steeds toenemende streven naar onderlinge gelijkmaking der bedragen van den in- en uitvoer tusschen de verschillende landen bestaat allerminst de zekerheid, dat dit het geval zal zijn. Dit moet wel in het oog worden gehouden, wil men voorkomen, dat ook in Nederland deviezenmoeilijkheden of grondstoffennood zullen ontstaan, gelijk die zich in sommige andere landen reeds hebben voorgedaan. Wij moeten ons dus steeds voor oogen houden, dat datgene, wat wij doen tot vergroting der werkgelegenheid, ook inderdaad op den duur tot blijvende verruiming van de totale werkgelegenheid zal moeten leiden en niet tot gevolg zal mogen hebben een louter tijdelijke of plaatselijke opvoering der binnenlandsche conjunctuur, gevolgd door een economische en financieele inzinking, aan welker gevolgen, ook moreel en sociaal, men slechts met huivering kan denken.

Bij het op dit terrein te voeren beleid zal voortvarendheid met voorzichtigheid moeten gepaard gaan. Wie zich daarvan rekenschap geeft, zal niet te spoedig klaar zijn met zijn oordeel, dat de Regeering niet actief genoeg optreedt, dat zij de werkverruiming op industrieel en ander terrein niet met voldoende spoed bevordert. Er worden tegenover de welvaarts-politiek, die de Regeering voert, maar al te dikwijls als meer doeltreffend — veelal onderling strijdige — plannen aanbevolen, waarvan de aantrekkelijkheid daardoor wordt veroorzaakt, dat de uitvoerbaarheid niet aan de practijk is getoetst. De Regeering zou niet gaarne beweren, dat zij alleen de wijsheid bezit, doch zij meent wel te mogen zeggen, dat alle plannen, die de pretentie hebben, dat zij in tegenstelling met de politiek, die de Regeering voert, den weg wijzen „uit de crisis”, ten eenenmale miskennen, van hoe geweldige betekenis voor den huidige toestand de internationale factoren zijn, waarop de Regeering maar een uiterst beperkten invloed vermag te oefenen. Zoolang niet deze internationale factoren veranderen, zal ons volk zich, of het wil of niet, hebben te schikken in de onvermijdelijke daling van zijn welvaartspeil. Dit is een onaangename, harde waarheid, die wij hebben te aanvaarden. Men ontkomt niet aan de macht der feiten door te doen, alsof die feiten niet bestaan.

Tenslotte concentreert zich alles om de beslissende vraag: hoe de totale koopkracht te vermeerderen van het geheele volk, zonder den één een kans te geven die men den ander ontnemt. Dit bereikt men *alleen* door meer export van goederen en diensten, zoowel vanuit het moederland als vanuit de Indiën en daarop moet dus de aandacht der Regeering en van iederen belanghebbende individueel tot het uiterste gespannen blijven. Een verbetering in deze richting — maar deze is, hoeveel moeite op dit gebied ook onafgebroken gedaan wordt, mede afhankelijk van de houding van het buitenland — zou zeer spoedig een verbetering van den geheelen toestand tengevolge hebben.

Een absolute voorwaarde voor eenig succes op dit gebied, althans voorzoover de industrie en het transport betreft, is een prijsniveau, dat concurrentie op

de wereldmarkt mogelijk maakt. En daarmee komt men automatisch weer bij de aanpassing terecht, die het uitgangspunt is van het Regeeringsbeleid.

De ontwikkeling van de metaalproductie.

De 36e jaargang van de „Statistische Zusammenstellungen” van de „Metallgesellschaft A. G.” geeft een uiteenzetting van de ontwikkeling van de metaalproductie in de verschillende productielanden in den laatsten tijd. Hiervoor wordt verwezen naar de volgende tabel, welke de productiecijfers voor 1934 in procenten van de overeenkomstige cijfers voor 1929, het laatste jaar van de hoogconjunctuur, weergeeft. Teneinde de geografische verdeling van de wereldproductie van metaal overzichtelijk te maken, werden de verschillende productielanden in 4 groepen samengenomen: het Britsche Imperium, het Europeesche Vasteland (zonder Rusland) incl. de daarbij behorende koloniale gebieden, voorts de Vereenigde Staten met Midden- en Zuid-Amerika en tenslotte Rusland, Japan en overig Azië.

Productiecijfers voor metaal¹⁾ in 1934, uitgedrukt in procenten van de overeenkomstige cijfers voor 1929.

Metaal	Wereld	Britsch Imperium	Europ. Vasteland incl. kol. geb.	Ver. Staten, Midden- en Zuid-Amerika	Rusland, Japan en Overig Azië
Alumin.	62	51	78	33	—
Lood	76	104	96	52	212
Koper ..	67	278	103	40	112
Zink	80	124	78	62	209
Tin	64	47	181	—	122

¹⁾ Op basis van de productie der smelterijen.

Bij deze vergelijking valt in de eerste plaats op het verre ten achter blijven van de Amerikaanse metaalproductie bij het gemiddelde voor de geheele wereld en het soms vrij aanzienlijke overschrijden van de gemiddelde cijfers door de overige productiegebieden. Meer speciaal springt de algemeen zeer gunstige ontwikkeling van de metaalproductie van het *Europeesche continent* in het oog, waarvan de omvang in 1934, vergeleken bij 1929, behalve voor zink, belangrijk boven het gemiddelde voor de geheele wereld ligt. Maar ook de Europeesche zinkproductie heeft zich in verhouding zeer goed gehandhaafd. De meer dan gemiddelde toeneming van de Europeesche tinproductie vindt haar verklaring in de oprichting van de Nederlandsche en Belgische tinsmelterijen gedurende de laatste jaren, op basis van ertsen uit de eigen koloniën. Zoo steeg de Nederlandsche tinproductie van ca. 700 ton in 1929 tot ca. 14.000 ton in 1934, terwijl de Belgische tinproductie, waarmee eerst na den oorlog werd begonnen, verleden jaar reeds een omvang van ca. 4.000 ton bereikte. Voorts dienen hier te worden vermeld de verdere uitbreiding van de Joego-Slavische koperproductie, alsook de opvoering van de aluminium- en de loodproductie in Duitsland en Italië.

De hier aangeduide gunstige ontwikkeling in Continentaal Europa zou ten minste gedeeltelijk in nauw verband kunnen staan met de economisch-politieke maatregelen, welke toepassing ter bescherming van nationaal-economische belangen in vele staten noodzakelijk bleek. Deze maatregelen kunnen slechts dan juist worden beoordeeld, wanneer men ze eenigermate als barrières beschouwt, welke men heeft opgericht, om het eigen bedrijfsleven tegen den vernielenden invloed van een absoluut chaotisch wereldhuishouding te beschermen. Anderzijds echter speelt hier ook de groote consumptiekracht van de Europeesche volken een rol. Het Vasteland van Europa moet van alle metalen invoeren, ten deele zelfs veel, d.w.z. de eigen metaalproductie is niet voldoende, om de behoefte geheel te dekken, zoodat in meerdere of mindere mate de metaalproductie van andere overzeesche gewesten moet worden ingeschakeld om de behoefte volkomen te kunnen bevredigen. Voor

aluminium en zink geldt dit minder, zeer sterk daarentegen voor koper, lood en tin. Het ligt nu voor de hand, dat de voorziening in eigen behoefte van de landen van het Europeesche Vasteland niet slechts in economisch gunstige, doch vooral in economisch slechte jaren als de taak van de eigen metaalproducenten dezer gebieden wordt beschouwd en dat dit streven door handels- en economisch-politieke maatregelen krachtadig wordt gesteund. Inderdaad heeft de gang van zaken zich over het algemeen in deze richting ontwikkeld, en mede hierdoor zal wel bereikt zijn, dat de cijfers van de continentale metaalproductie zich op een gemiddeld zeer gunstig niveau hebben kunnen handhaven.

Ook in het *Britsche Imperium* heeft de metaalproductie zich, met uitzondering van aluminium en tin, meer dan normaal ontwikkeld. Vooral geldt dit voor koper, als gevolg van de uitbreiding van de productiegelegenheden in Rhodesië en Canada. Rhodesië verhoogde zijn koperproductie van 1929 tot 1934 van ca. 6.000 ton tot ca. 140.000 ton, terwijl Canada in denzelfden tijd een productievermeerdering van ca. 75.000 ton tot ca. 152.000 ton te zien gaf. Ten aanzien van lood had de gunstige ontwikkeling in Engeland en in nog grootere mate in Australië plaats, terwijl bij zink in de eerste plaats op de stijging van de Canadeesche productiecijfers dient te worden gewezen. De wezenlijke oorzaken voor deze gunstige ontwikkeling moeten hierin worden gezocht, dat vele landen van het Britsche Imperium gedurende de laatste jaren in staat waren, nieuwe vindplaatsen van erts te ontsluiten en, gesteund door de bekende maatregelen van monetaire en economische politiek, met succes te exploiteeren.

Hoewel de absolute cijfers van de *Russische* metaalproductie naar verhouding nog laag zijn, geven ook deze een enorme stijging te zien, welke uit de volgende tabel blijkt:

Russische metaalproductie. ¹⁾
(in 1000 metr. ton).

Jaar	Aluminium	Zink	Lood	Koper
1929	—	3,2	6,0	30,0
1934	14,4	27,1	27,2	44,1

¹⁾ Op basis van de productie der smelterijen.

Niettegenstaande het feit, dat op deze wijze in de meest verscheiden delen van de wereld nieuwe metaalproductiegebieden ontstaan, zijn toch de oude productiecentra, zooals vanzelf spreekt, nog steeds van beslissende betekenis voor de voorziening in de geheele wereldbehoefte aan metaal. Het aantoonen van deze nieuwe productiegebieden had slechts ten doel de aandacht te vestigen op bepaalde ontwikkelingstendenzen in de metaal voortbrengende wereldindustrie. De verdeeling van de geheele wereldmetaalproductie over de verschillende economische gebieden in 1934, blijkt uit de volgende tabel:

De metaalproductie in 1934 naar economische gebieden. ¹⁾
(in pCt.)

	Aluminium	Lood	Koper	Zink	Tin
Britsch Imperium	16,7	32,8	25,6	21,4	63,4
Europ. vasteland					
incl. kol. geb.	54,7	29,0	20,9	42,8	29,0
Ver. Staten, Midden- en Zuid-Amerika	19,7	35,6	44,7	30,6	—
Rusland, Japan en overig Azië	8,9	2,6	8,8	5,2	7,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹⁾ Op basis van de productie der smelterijen.

Bij aluminium en zink lag het zwaartepunt van de metaalproductie dus op het Vasteland van Europa. Circa 55 pCt. van de geheele productie van aluminium en ca. 43 pCt. van de totale zinkproductie kwamen in het afgelopen jaar voor rekening van de landen van het Europeesche Continent. Bij koper en lood moeten in de eerste plaats de Amerikaansche productiegebieden met een aandeel van 45 pCt. resp. 36 pCt. van de totale productie worden genoemd, terwijl bij tin het Britsche Imperium met ca. 63 pCt. van de totale productie de eerste plaats inneemt.

INGEZONDEN STUKKEN.

HERSTEL VAN HET CREDIET DER HYPOTHEEK-BANKEN. ¹⁾

Mr. F. del Campo gen. Camp schrijft ons:

In het nummer van 11 September jl. van dit blad komt onder bovenstaanden titel een artikel voor van de hand van den heer J. J. Korndorffer, dat een scherpe critiek inhoudt op het beleid der hypotheekbankdirecties en mijns inziens niet onweersproken mag blijven. Het is een van die artikelen, zooals wij die in den laatsten tijd in de financieele pers al meer hebben aangetroffen, en die, hoe goed waarschijnlijk ook bedoeld, gewoonlijk een averechtsche uitwerking hebben, in zooverre, dat zij meestal tengevolge hebben, dat de bestaande onrust bij het publiek nog wordt vergroot en dit nog meer ertoe wordt gebracht zich tegen afbraakkoersen van zijn pandbrieven te ontdoen.

Als h.t. voorzitter van de Vereeniging van Directeuren van Hypotheekbanken gevoel ik mij genoopt eenige opmerkingen over dit artikel te maken, niet zozeer om een oratio pro domo te houden tegenover de aantijgingen, die dat stuk bevat tegen de leiders onzer hypotheekbanken, als wel om de daarin voorkomende onjuistheden recht te zetten en de zaak tot hare ware proporties terug te brengen.

De geachte schrijver begint met de directies er een zeker verwijt van te maken, dat zij nog niet lang geleden 4 pCt. pandbrieven aanboden à 100¼ pCt., terwijl in dienzelfden tijd couponbelastingvrij 4 pCt. Staatspapier a pari werd verhandeld. Hiertegen zij opgemerkt, dat het natuurlijk niet de hypotheekbanken zijn, die den koers van de pandbrieven bepalen. Met hun koers van afgifte volgen zij slechts het publiek. Zij kunnen slechts in zooverre invloed uitoefenen door in tijden van groote vraag zonder daarmede gelijken tred houdend emplooi de plaatsing te remmen door verhooging van den koers van afgifte. Of in het algemeen pandbrieven in waarde gelijk zijn te stellen met Staatspapier is een vraag, die noch de heer Korndorffer, noch ik vermogen te beantwoorden. Immers, wie kan uitmaken hoe die papieren zich intrinsiek verhouden? In normale tijden kon men deze fondsen zeker gelijkstellen. Er zijn zelfs tijden geweest, dat pandbrieven niet onbelangrijk hooger noteerden dan Staatspapier. Een feit is echter, dat de pandbrieven momenteel belangrijk lager noteeren. En wat is daarvan de oorzaak? De heer Korndorffer concludeert dat er behalve de algemeene factoren, die de koersdaling der obligaties in de hand hebben gewerkt, nog een andere moet zijn, die speciaal de soliditeit van de pandbrieven betreft. De indiening van het wetsontwerp tot verlaging van vaste lasten zou dit niet geweest kunnen zijn, omdat dit ontwerp eerst in Juli werd gepubliceerd, terwijl de daling van den koers der pandbrieven reeds van April dateerde. In dit opzicht moeten wij het geheugen des heeren Korndorffer opfrissen door te wijzen op de funeste Koninklijke Besluiten van Maart 1935 in zake de landbouwhypotheeken, die het aanbod van pandbrieven zeer in de hand hebben gewerkt. Ook de steeds dreigende beperking van het executierecht voor stedelijke hypotheeken is van zeer nadeeligen invloed geweest. Verder dragen de huiseigenaren, door wekelijks verschijnende overdreven artikelen in hun Bondsorgaan, voor een deel daarvan de schuld. Dit dateert eveneens reeds van lang voor April 1935. Tenslotte heeft in die richting ook medegewerkt het door een onzer leden gedaan beroep op de Schuldbrievenwet 1934; hetgeen wij tevergeefs hebben getracht te voorkomen.

Er waren dus factoren genoeg, die met het al of niet solide zijn van de hypotheekbanken niets te ma-

¹⁾ Rectificatie. In het artikel onder bovenstaanden titel in het nummer van 11 Sept. jl. gelieve men te lezen op blz. 784 eerste kolom, regel 12 van boven, in plaats van: „4 pCt. staatspapier” „4 pCt. staatspapier (Ned.-Indië met Staatsgarantie)” en op blz. 788, tweede kolom, regel 1 van boven, in plaats van: „7—10” „1—10”.

ken hadden, om een grootere koersdaling voor pandbrieven te verklaren.

Het is zeer te betreuren, dat dit zoo heeft moeten zijn. Het publiek heeft ten eerste medegewerkt om een vrijwillige conversie naar beneden van de hooger rente gevende pandbrieven mogelijk te maken. En als wij nu van onzen kant eens eene opmerking mogen maken, dan is het wel deze, dat die medewerking van de Rijksfondsen — de heer Korndorffer kan het weten — niet werd verkregen. Hoe veel beter zou in het algemeen de positie zijn, indien de Rijksfondsen de vrijwillige conversie, die ons door de Regeering werd aanbevolen, hadden helpen mogelijk maken, in plaats van zich de uitgeloten pandbrieven in contanten te doen uitbetalen.

De vraag is gewettigd: hoe staat het dan nu met de soliditeit der hypotheekbanken en bestaat er geen aanleiding voor een zoo lagen koers der pandbrieven?

Ongetwijfeld hebben de directies der hypotheekbanken thans grooter zorgen dan in normale tijden en er is heel wat koopmanschap noodig om den wagen in het rechte spoor te houden. Hoe kan het ook anders. De huren dalen zienderoogen en nu de conversie der pandbriefrente stop staat, staat er niets tegenover om die verlaging te compenseren.

Maar niet in de huurvaling zit m.i. het grootste gevaar. M.i. zouden de huiseigenaren in het algemeen nog zeer wel aan hun verplichtingen kunnen voldoen, indien zij niet te strijden hadden met de enorme overproductie van nieuwe woningen. Niettegenstaande er al een groote overvloed van woningen was, is 1934 een recordjaar geweest voor Amsterdam wat den aanbouw van woningen betreft. Daardoor komen niet alleen de oudere woningen leeg te staan, maar de huiseigenaren moeten, om hun oudere woningen verhuurd te krijgen, voldoen aan onmogelijke eischen van den aspirant-huurder, die zwaar op de exploitatie drukken. Behalve dat hebben verschillende gemeentebesturen zich niet ontzien de belastingen nog te verhoogen of nieuwe te scheppen. Ik zou zeggen: laat men dien, uit economisch oogpunt gezien krankzinnigen, aanbouw van nieuw woningen stop zetten en verlaag de vaste lasten, dan kunnen zelfs op het verlaagde huurpeil de huiseigenaren nog behoorlijk aan hun verplichtingen voldoen. Als dan ook de rust wederkeert en de koersen van de pandbrieven weer stijgen, zoodat conversie weer mogelijk wordt, dan kan ook de rente dalen. De hypotheekbanken hebben in ieder geval getoond, dat zij hebben willen medewerken om tot verlaging van rente te komen.

De heer Korndorffer meent een aanval te moeten doen op het beleid van de hypotheekbanken in zake de winstuitkeeringen.

Wij kunnen constateeren, dat de hypotheekbanken een reeks van zeer gunstige jaren hebben medegemaakt en in staat zijn geweest ook behoorlijke uitkeeringen aan aandeelhouders, aan tantiëmisten en aan houders van oprichtersbewijzen te doen, zooals dit gebruikelijk is bij zaken die floreeren. Echter hebben zij dit niet gedaan dan nadat zij eerst de reservefondsen behoorlijk hadden gedoteerd. Voor zoover ik mij herinner is in al die jaren nimmer een woord van critiek op die dividend- en tantiëmpolitiek vernomen. Integendeel, men heeft steeds geweten op de solide wijze, waarop deze directies hare beheerstaak vervulden. Meent men, zooals de heer Korndorffer, te moeten stellen, dat de hypotheekbanken in de goede jaren niet voldoende gereserveerd hebben voor deze abnormale tijden, dan is de vraag gewettigd, wie dat dan wel heeft gedaan.

Het is mogelijk, dat misschien enkele banken in de laatste twee jaren nog te hooge uitdeelingen hebben gedaan. Wij hadden wel onder elkaar afgesproken om ons in de uitkeeringen zeer te matigen, en in het algemeen kan ik zeggen, dat men zich daaraan heeft gehouden. Ik weet niet op welke banken de uitlating van den heer Korndorffer slaat. Wij zijn niet gewoon elkaars uitdeelingsrekeningen uit te pluizen.

Bij het bepalen van die uitkeeringen zullen die banken ongetwijfeld rekening hebben gehouden met de innerlijke positie van hunne instellingen. Voor de innerlijke waarde der bank maakt het trouwens ook niet veel uit of men in de laatste twee jaren, toen trouwens nog zeer behoorlijke winstcijfers werden verkregen, wat meer zou hebben uitgekeerd.

De heer Korndorffer maakt nog een opmerking over de rentemarge der hypotheekbanken en wijst er op, dat die in den loop der jaren belangrijk is gestegen. Ongetwijfeld is dit het geval en dat is maar gelukkig, want gezien de veel grootere risico's, die men thans heeft vergeleken bij vroeger jaren, zou het bedrijf niet meer rendabel zijn, indien de marge niet was gestegen. Ieder onbevooroordeeld zakenman zal toch moeten toegeven, dat een gemiddelde rentemarge van nog geen 0,7 pCt. nauwelijks voldoende is, als men rekent, dat daaruit niet alleen de onkosten, maar ook de risico's moeten worden bestreden.

Dit zijn in het kort de opmerkingen, die het stuk van den heer Korndorffer mij in de pen gaven. Er zou natuurlijk nog veel meer over te zeggen zijn. De heer Korndorffer komt bijv. met een geheel saneringsprogram. Men weet, dat de hypotheekbanken in het algemeen niet tegen toezicht zijn. Zij hebben zich indertijd vrijwillig onder toezicht van de Rijkspostspaarbank gesteld, welk toezicht voor zoover mij bekend is, zeer voldoet. De vraag is echter, of er eenige aanleiding bestaat aan dit toezicht eene uitbreiding te geven als door den heer Korndorffer wordt voorgesteld. Het reeds gedurende 60 à 70 jaar gevoerd beleid van de hypotheekbanken zonder eenige inmenging van buiten geeft mij recht om te ontkennen, dat de tegenwoordige moeilijkheden een gevolg zijn van wanbeleid van de directies dier instellingen.

Mijn conclusie is, dat het vertrouwen in den pandbrief is geschokt, geenszins door verkeerd beleid van de hypotheekbankdirecties, doch tengevolge van de bijzondere omstandigheden, gepaard met de aanhangig gemaakte wettelijke maatregelen, waardoor niet alleen het hypothecair crediet, doch ook het Staats- en Gemeentecrediet in ernstige mate werd geschokt. Het hypothecair crediet heeft bovendien te lijden gehad van veel onnoodig en deels onjuist geschrijf.

[Als gevolg van de omstandigheid, dat het bovenstaande te laat in ons bezit kwam om den heer J. J. Korndorffer nog gelegenheid te geven een naschrift te schrijven, deelde laatstgenoemde ons mede, er in het eerstvolgende nummer van E.-S.B. op terug te zullen komen. Red.]

DE INVLOED VAN INDUSTRIALISATIE OP DE HANDELSBALANS.

De heer M. J. W. J. Eckhardt Jr. schrijft ons:

Naar aanleiding van het artikel in E.-S.B. van 28 Aug. jl. lijkt het mij, dat de conclusie, waartoe de heer J. W. F. Slingting is gekomen, het resultaat van een onjuiste gedachtengang is. Het komt mij voor, dat de geldsluier ook hier weer het zicht belemmerd heeft. Onder voorwaarde, dat de nieuw op te richten fabriek in staat is, goederen te produceeren tegen een zelfde prijs, waarvoor het buitenland deze levert, zou de nieuwe productie maken, dat voor een bedrag gelijk aan de in het binnenland bij de verwerking van grond- en hulpstoffen tot eindproducten aan de eerste toegevoegde waarde (in het voorbeeld voor f 6.000.000), nieuwe goederen ter beschikking der volksgemeenschap komen. Uitbreiding der industrie, onder deze omstandigheden, zou dus de welvaart verhoogen.

Bezien wij eens het voorbeeld. Per saldo wordt f 6.000.000 niet meer geïmporteerd. Een hoeveelheid goederen plus diensten ter waarde van f 6.000.000 behoeven wij niet meer naar het buitenland te exporteeren, „die hebben wij zelf verdiend“ (!) Nu moet men toch vooral niet meenen, dat dit nu nieuwe koopkracht vertegenwoordigt, en dus verhoogde welvaart zal meebrengen. Want wat is er feitelijk gebeurd? Aanvankelijk werd voor het buitenland geproduceerd,

onder voorwaarde, dat onze volkshuishouding zich met de, door verkoop verkregen koopkracht, goederen en diensten in het buitenland kon verschaffen. Na industrialisatie wordt voor f 6.000.000 niet meer geïmporteerd, dit beteekent een verlies aan koopkracht met hetzelfde bedrag. In het geval nu, dat de nieuwe productie voortbrengt tegen dezelfde prijs als voorheen het buitenland, wordt het verlies aan buitenlandse koopkracht gecompenseerd door de ver-groote home-productie. Slechts een verschuiving van leverancier is het resultaat. Het nieuwe bedrijf veroorzaakt niet, dat goederen, ter waarde van f 6.000.000 extra door de volksgemeenschap kunnen worden gebruikt. Immers, werd vroeger een gedeelte van kapitaal en arbeid, via export, indirect aangewend ten behoeve van eigen behoeftebevrediging, thans geschiedt dit rechtstreeksch; er is slechts een schakel uit de keten van economische voorvallen weggenomen, een verschuiving heeft plaats gevonden plus kapitaalvernietiging, maar, voor en na, is de omvang van de behoeftevoorziening gelijk gebleven. De kern van het probleem echter ligt besloten in de grootte van het economische offer, dat de volkshuishouding zich bij industrialisatie zal moeten getroosten. Mocht de home-industry er werkelijk in slagen om: 1. tegen een lagere prijs te leveren, dan vroeger het buitenland bedong; 2. te voldoen aan de rentabiliteitseisch; 3. het offer van de kapitaalvernietiging, t.g.v. de economische verschuiving, met kostenverlaging, meer dan te compenseeren, dan zal er werkelijk koopkracht vrijkomen; of die koopkracht zal worden aangewend, zal afgewacht dienen te worden, dat hangt samen met de conjunctuurverwachtingen, maar wordt de meerdere koopkracht *uitgeoefend*, dan is de werkverruiming, gepaard gaande aan verhoogde welvaart, een voldongen feit geworden.

N a s c h r i f t. Het betoog van den heer Eckhardt komt hierop neer, dat een nieuw opgericht rendabel werkend bedrijf niet veroorzaakt, dat extra-goederen ter beschikking van de volksgemeenschap worden gesteld. Immers, zoo schrijft hij, nu wordt een gedeelte van onzen arbeid en van ons kapitaal, via export, indirect aangewend ten behoeve van de behoeftebevrediging en na de oprichting van het nieuwe bedrijf geschiedt dat rechtstreeks. Hij vergeet echter, dat een groot gedeelte van onzen arbeid en van ons kapitaal op het oogenblik braak ligt en dus niet wordt aangewend voor de behoeftebevrediging en dat wij daarentegen buitenlandschen arbeid en buitenlandsch kapitaal in onzen dienst hebben, n.l. die, welke worden aangewend bij de vervaardiging van buitenlandsche goederen, die wij importeeren. Voor zoover wij nu buitenlandsche arbeid en kapitaal door binnenlandsche kunnen vervangen, omdat zij de gevraagde diensten evengoed en even goedkoop kunnen verrichten, moeten wij dat doen, omdat dit onze welvaart verhoogt. Hierbij wordt niet, zoals de heer Eckhardt betoogt, „slechts een schakel uit de keten der economische voorvallen weggenomen”; hier wordt de buitenlandse prestatie door een binnenlandsche vervangen, zoodat de beloning het binnenland ten goede zal komen.

Wanneer wij zelf gaan produceeren, wat wij tot nu toe uit het buitenland betrokken, maar evengoed

en even goedkoop zelf kunnen maken, dan zeggen wij buitenlanders, die tot nu toe arbeid voor ons verrichten, den dienst op. Het buitenland kan als gevolg daarvan minder op onze markt koopen en zegt dus, als het ware, evenveel Nederlandsche arbeiders den dienst op. Was dit het eenige gevolg, dan zou zich slechts een verschuiving der werkgelegenheid in ons-land hebben voorgedaan. Er gebeurt echter meer. De in ons land door het buitenland „ontslagen” arbeiders vinden emplooi in dienst van degenen, die werk en dus koopkracht hebben gevonden in het nieuw opgerichte bedrijf, zij het ook, dat er kans bestaat, dat zij hun diensten in een andere richting zullen moeten aanwenden. Op dit laatste en op de kapitaalvernietiging, die het gevolg daarvan zou zijn, kom ik aanstonds terug. Thans stel ik vast, op grond van het voorafgaande, dat de uitbreiding van onze industrie tot vermindering der werkloosheid en tot verhooging van de koopkracht leidt. Dat die nieuwe koopkracht niet zou worden uitgeoefend, behoeft niet te vreezen; wij kunnen onmogelijk veronderstellen, dat werkloozen zouden voortgaan hun behoeften tot het uiterste te beperken, wanneer zij eindelijk werk gevonden hebben.

Wie meent, dat zich bij industrialisatie slechts een verschuiving van werkgelegenheid voordoet, miskent het feit, dat door productieven arbeid koopkracht wordt gecreëerd. Heel wat productieve arbeid wordt te onzen behoeve in het buitenland verricht en daardoor krijgt het buitenland koopkracht op onze markt en moeten wij Nederlandsche goederen afstaan. Stellen wij onze werkloozen in de gelegenheid dien arbeid te presteeren, dan *behoeven* wij die goederen niet meer aan het buitenland af te staan. Deze goederen, of althans een zelfde hoeveelheid goederen, worden dan verdiend door de in het nieuwe Nederlandsche bedrijf te werk gestelde arbeiders.

N u d e v e r s h u i v i n g, waarvoor de heer Eckhardt bevreemd is, omdat deze tot kapitaalvernietiging zou leiden. Men zal goed doen zich uit het hoofd te stellen, dat er een zeer groote en plotselinge uitbreiding van de Nederlandsche industrie zou „dreigen”. Met veel moeite zal men er in de komende jaren toe over kunnen gaan aan bestaande ondernemingen eenige uitbreiding te geven en nieuwe ondernemingen te stichten. Deze industrialisatie zal dan ook slechts langzamerhand invloed hebben op onzen in- en uitvoer en op de constellatie van de binnenlandsche markt. Tijdens dat geleidelijke proces zal de verbetering van de binnenlandsche markt, die een gevolg zal zijn van de creatie van nieuwe koopkracht bij de nieuwe bedrijven, het mogelijk maken, dat de arbeid zich terugtrekt uit de meest onrendabele deelen van onze exportbedrijven, die dan definitief zullen kunnen worden opgegeven. Die arbeid vindt dan emplooi bij de voor de binnenlandsche markt werkende bedrijven. Het in de op te geven exportbedrijven geïnvesteerde kapitaal behoeft zich daaruit niet meer terug te trekken, dat is reeds lang vernietigd, niet door de industrialisatie, maar door de veranderde structuur van de wereld. In de calculatie der nieuwe bedrijven behoeft geen vergoeding voor deze verloren kapitalen te worden opgenomen.

J. W. F. SLIGTING.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	8/14 Sept. 1935	Sedert 1 Jan. 1935	Overeenk. tijdvak 1934	8/14 Sept. 1935	Sedert 1 Jan. 1935	Overeenk. tijdvak 1934	1935	1934
Tarwe	22.843	623.264	961.464	—	13.842	28.355	637.106	989.819
Rogge	4.322	152.404	304.778	—	701	15.257	153.105	320.035
Boekweit	878	15.098	16.379	—	—	—	15.098	16.379
Mais	30.618	546.301	671.271	2.610	89.211	158.201	635.512	829.472
Gerst	1.496	213.947	277.113	—	23.523	38.181	237.470	315.294
Haver	5.359	100.800	90.023	—	1.660	3.195	102.460	93.218
Lijnzaad	3.481	134.215	156.302	2.448	257.909	171.603	392.124	327.905
Lijnkoek	1.447	33.315	55.449	—	—	25	33.315	55.474
Tarwemeel	52	13.844	14.613	—	4.387	2.056	18.231	16.669
Andere meelsoorten	1.004	20.503	41.862	46	2.326	5.352	22.829	47.214

AN GROOTHANDELSPRIJZEN

Table with columns for ZUIVEL EN EIEREN (Boter, Kaas, Eieren, Koper, Lood, Tin, IJzer) and METALEN (Gieterij, Zink, Goud, Zilver). Rows show monthly price data from 1925 to 1935.

26 Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2 3) Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2 van Jan. 1928 Matting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64/5 K.G. Zuid-Russische. Van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3

AN GROOTHANDELSPRIJZEN

Table with columns for BOUWMATERIALEN (Vurenhout, Steenen, Cacao, Copra, Koffie, Rubber, Suiker, Thee) and KOLONIALE PRODUCTEN (Indexcijfer). Rows show monthly price data from 1925 to 1935.

N.B. Alle Pondennoteringen vanaf 21 Sept. '31 zijn op goudbasis omgerekend; de Dollarnoteringen vanaf 20 April '33 zijn in verhouding van de depreciatie van den Dollar t.o.v. den Gulden verlaagd.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 16 September 1935.

		Activa.		
Binnenl. Wises, Prom., enz. in disc.	Hfdbk. f 49.506.451,95 Bijbnk. „ 4.311.082,02 Ag.sch. „ 3.720.364,98	f	57.537.898,95	
Papier o. h. Buitenl. in disconto	„		—	
Idem eigen portef. Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	f 1.074.500,—		1.074.500,—	
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	Hfdbk. f 120.245.533,51 ¹⁾ Bijbnk. „ 10.383.487,81 Ag.sch. „ 40.096.663,16	f	170.725.684,48	
Op Effecten	f 164.495.218,51 ¹⁾			
Op Goederen en Spec.	„ 6.230.465,97		170.725.684,48 ¹⁾	
Voorschotten a. h. Rijk	„		—	
Munt, Goud	f 127.596.205,—			
Muntmat., Goud	„ 435.344.392,17			
	f 562.940.597,17			
Munt, Zilver, enz.	„ 21.837.921,86			
Muntmat., Zilver	„		584.778.519,03 ²⁾	
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfond	„		39.583.358,95	
Gebouwen en Meub. der Bank	„		4.600.000,—	
Diverse rekeningen	„		5.167.022,64	
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5 '32, S. No. 221)	„		15.486.148,55	
	f		878.953.132,60	

		Passiva.		
Kapitaal	f	20.000.000,—		
Reservefond	„	4.049.884,01		
Bijzondere reserve	„	5.675.000,—		
Pensioenfond	„	9.956.761,37		
Bankbiljetten in omloop	„	792.726.580,—		
Bankassignatiën in omloop	„	878.162,99		
Rek.-Cour. { Het Rijk	f	3.653.399,40		
saldo's: { Anderen	„	38.968.295,—		
		42.621.694,40		
Diverse rekeningen	„	3.045.049,83		
	f	878.953.132,60		
Beschikbaar metaalsaldo	f	251.257.856,74		
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	„	628.144.640,—		
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	„	10.000.000,—		
1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	f	71.153.775,—		
2) Waarvan in het buitenland	„	40.755.215,78		

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
16 Sept. '35	127596	435.344	792.727	43.500	251.258	70
9 „ '35	127596	472.112	803.647	36.250	286.408	74
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
	16 Sept. 1935	57.538	10.000	170.726	1.074
9 „ 1935	47.120	10.000	143.605	356	3.250
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. metaal-saldo
14 Sep. '35 ²⁾	107.960		167.870	22.210	31.928
7 „ '35 ²⁾	108.860		169.260	21.340	32.620
17 Aug. 1935	88.516	22.621	167.743	23.018	34.833
10 „ 1935	88.516	23.378	170.711	20.012	35.605
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels. buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
14 Sep. '35 ²⁾	2.180	81.000		10.510	57
7 „ '35 ²⁾	2.040	80.520		10.730	57
17 Aug. 1935	1.966	11.491	56.989	11.474	58
10 „ 1935	1.314	11.807	56.591	11.389	59
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	41

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
11 Sept. 1935	194.227	400.256	53.146	12.419	12.232
4 „ 1935	194.115	401.622	51.733	14.081	12.841
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
11 Sept. '35	84.550	16.036	91.036	37.843	53.971	37,2
4 „ '35	83.415	5.860	100.063	38.646	52.493	36,3
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
6 Sep. '35	72.057	710	8	8.099	1.229	4.799	3.200
30 Aug. '35	71.742	722	7	8.804	1.229	4.858	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen 1)	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
6 Sep. '35	5.800	2.552	81.994	116	3.004	10.487
30 Aug. '35	5.800	2.581	82.240	128	3.116	10.666
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

DUITSCH E RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. circ. banken 1)	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels- en cheques	Beleeningen
7 Sept. 1935	94,8	29,6	5,3	3.746,1	38,4
31 Aug. 1935	94,8	29,6	5,3	3.999,8	54,1
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
7 Sept. 1935	340,8	684,0	3.881,4	695,6	240,6
31 Aug. 1935	340,4	664,3	4.031,8	742,6	238,6
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

1) Onbelast. 2) W. o. Rentenbankscheine 7 Sept., 31 Aug., resp. 25, 12 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1935	Goud		Binnen- en buitenlandsche wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	Munt en diversen						Schatkist	Partic.
12 Sept.	3.413	54	1.345	124	162	40	4.142	19	969
5 „	3.417	53	1.339	126	162	40	4.150	26	954

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash“ ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certifi-caten ¹⁾		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
28 Aug. '35	6.502,6	6.482,2	227,1	9,4	4,7
21 „ '35	6.462,2	6.441,5	227,6	7,1	4,7

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
28 Aug. '35	2.430,3	3.352,1	5.608,9	146,7	75,1	—
21 „ '35	2.430,2	3.341,0	5.575,2	146,7	75,0	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de § op 31 Jan. '34 van 100 op 59.06 cents werd gedevalueerd.

2) „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeischbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
21 Aug. '35	—	7.417	11.150	4.080	20.719	4.398
14 „ '35	—	7.367	11.110	3.995	20.607	4.426

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of Eng-land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.